Høgskulen på Vestlandet

HVL-rapport nr. 4
2025

Bli språkmester:
Utforsk språk med oversettelsesoppgaver

Av Monika Bader, Christine Möller-Omrani, Sandra Louise Halverson

© Monika Bader, Christine Möller-Omrani, Sandra Louise Halverson
Oversatt fra engelsk av Karna Klausen Herland, Emma Svendal og Monika Bader

Fakultet for lærarutdanning, kultur og idrett (FLKI)
Institutt for språk, litteratur, matematikk og tolking

Høgskulen på Vestlandet
2025

HVL-rapport frå Høgskulen på Vestlandet nr. 4

ISSN: 2535-8103
ISBN: 978-82-8461-197-6

Omslagsdesign laget ved hjelp av ChatGPT

Bruk av innhold og oppgaver forutsetter kreditering av forfatterne. Nedlastbart materiale kan fritt brukes og tilpasses til undervisningsformål, så lenge det tydelig fremgår hvor oppgavene er hentet fra.
Henvendelser om denne utgivelsen kan rettes til:
Monika Bader
mbad@hvl.no

Utgjevingar i serien vert publiserte under Creative Commons 4.0. og kan fritt distribuerast, remixast osv. så sant opphavspersonane vert krediterte etter opphavsrettslege reglar. https://creativecommons.org/licenses/by/4.0

MetaLearn

BLI SPRÅKMESTER

UTFORSK SPRÅK MED OVERSETTELSESOPPGAVER

EN HÅNDBOK FOR SPRÅKLÆRERE

Monika Bader | Christine Möller-Omrani | Sandra Louise Halverson

Sammendrag

Denne håndboken er en praktisk ressurs for språklærere og bygger på et forskningsprosjekt finansiert av Norges forskningsråd. Boken fokuserer på metaspråklig bevissthet – altså kunnskap om språk – i norsk grunnskole, og hvordan denne bevisstheten kan styrkes i klasserommet. Metaspråklig bevissthet er et sentralt element i læreplanene for engelsk, norsk og fremmedspråk, og forskning viser at den spiller en viktig rolle i elevers språklæring.

Boken gir verdifull innsikt i hvordan oppgaver basert på oversettelse kan brukes til å utvikle metaspråklig bevissthet og fremme flerspråklighet hos elever. Den kombinerer en solid teoretisk forankring med praktiske tips og konkrete undervisningsopplegg. Oppgavene er ikke bare utviklet med utgangspunkt i aktuell forskning på språklæring, men også testet og videreutviklet i norske klasserom.

Med utgangspunkt i den norske læreplanen og forskning fra norske klasserom, gir boken støtte til en flerspråklig tilnærming til språkundervisningen. Den viser hvordan lærere på en engasjerende måte kan arbeide med språk i klasserommet og hjelpe elevene til å bli mer bevisste på hvordan språk fungerer.

EMNEORD: kunnskap om språk, metaspråklig bevissthet, språkbevissthet, flerspråklighet, oversettelse, språklæring, unge elever, grunnskole

Om forfatterne

Monika Bader er førsteamanuensis i engelsk lingvistikk og språkdidaktikk ved Høgskulen på Vestlandet (HVL). Hennes forskningsinteresser omfatter engelsk som andre-/fremmedspråk, flerspråklighet, formative vurdering, skriving og lesing i engelskfaget.

Christine Möller-Omrani er førsteamanuensis i engelsk lingvistikk og språkdidaktikk ved Høgskulen på Vestlandet (HVL). Hennes forskningsinteresser inkluderer engelsk som andre-/fremmedsspråk, tospråklig utdanning og flerspråklighet i undervisningen.

Sandra L. Halverson er professor i oversettelse og fagspråklig kommunikasjon ved Universitetet i Agder. Hun er aktiv på flere områder innenfor oversettelsesforskning, inkl. oversettelsesteori, forskningsmetode, kognitive aspekter ved oversettelsesprosessen og vitenskapsteoretiske perspektiver på oversettelsesvitenskap.

TAKK!

En stor takk til alle elever og lærere som har deltatt i prosjektet og gjort dette arbeidet mulig.

Før du begynner

Denne håndboken er utviklet som en del av forskningsprosjektet *Utdanning for flerspråklighet: Metaspråklig bevissthet i tidlig språklæring i skolen* (Education for plurilingualism: Metalinguistic awareness in early instructed language learning (MetaLearn)). Prosjektet er finansiert av Norges forskningsråd og Høgskulen på Vestlandet. For mer informasjon om MetaLearn-prosjektet kan du besøke vår hjemmeside: https://www.hvl.no/en/research/project/metalearn/

Hvem er denne håndboken for?

Denne håndboken er laget for språklærere. Håndboken baserer seg på et forskningsprosjekt som ble gjennomført i norske klasserom med elever i alderen åtte til ti år, noe som gjenspeiles i hele boken. I tillegg refereres det til den norske læreplanen, oppgavene er tilpasset den norske undervisningskonteksten, og utdrag fra elevsamtaler er hentet fra opptak gjort i klasserom i Norge. Denne håndboken vil derfor være særlig interessant for språklærere i Norge som jobber med elever på småtrinnet.

Mye av boken vil imidlertid også være relevant for andre språklærere. Den teoretiske delen introduserer ideer og problemstillinger som vil være aktuelle for lærere som jobber med ulike aldersgrupper og i forskjellige undervisningskontekster. Til tross for at oppgaveeksemplene er tilpasset unge elever, kan den generelle utformingen av oppgavene også brukes med eldre elever. Dette blir nærmere diskutert i den praktiske delen av håndboken.

Å jobbe med oversettelsesoppgaver vil naturligvis føre til at man benytter to (eller flere) språk samtidig. På småtrinnet ville det da være naturlig å trekke på norsk, som undervisningsspråk, og engelsk, som det første fremmedspråket elevene møter. Flere oppgaver i denne håndboken har dermed fokus på norsk og engelsk. Men selv på småtrinnet kan det være aktuelt å trekke inn andre språk elevene kan eller til og med språk elevene ikke har kjennskap til (se Del C for et slikt eksempel). På høyere trinn kan det være naturlig å trekke inn andre fremmedspråk i skolen.

Håndboken vil derfor være særlig relevant for:

- Lærere i engelsk som fremmedspråk
- Lærere i andre fremmedspråk
- Lærere i norsk

Faktisk vil vi påstå at det strenge skillet mellom skolespråk, som er vanlig i Norge slik som i mange andre utdanningssystemer, hindrer elevene i å bruke språklige ressurser optimalt! Mer om dette i Del A.

Hvordan finne fram i håndboken

Denne håndboken er delt inn i tre deler:

Del A gir en innføring i de viktigste temaene og begrepene som ligger til grunn for den praktiske delen. Her forklares det hvorfor oppgavene er laget slik de er, og hva målet med oppgavene er.

Del B har en praktisk tilnærming. Den introduserer oversettelsesoppgavene og gir detaljerte forklaringer på hvordan de kan brukes i klasserommet. I tillegg finner du svar på andre praktiske spørsmål her.

Del C inneholder de faktiske oppgavene som ble brukt i prosjektet og som det vises til i Del B. Disse oppgavene kan brukes som de er, eller som inspirasjon til å lage egne oppgaver tilpasset din undervisningskontekst.

Du trenger ikke nødvendigvis å lese håndboken fra perm til perm, men du vil få en mye bedre oversikt hvis du gjør det. Selv om oppgavene kan brukes uten å lese den teoretiske delen først, vil Del A gi deg en dypere forståelse av teorien som ligger bak oppgavene. Du kan også starte med Del B for å bli kjent med oppgavene først, og så gå tilbake til Del A for å få en mer teoretisk innsikt i hva målet med oppgavene er. Du kan også følge kryssreferansene i boken for å finne fram på den måten som passer deg best.

Innhold

Sammendrag 4

Før du begynner 7

DEL A 11

HVA OG HVORFOR: FORSTÅ RASJONALET BAK OPPGAVENE 11

1. Om metaspråklig kunnskap (Kunnskap *om* språk) 12

1.1. Hva er metaspråklig kunnskap? 12

1.2. Metaspråklig bevissthet og flerspråklighet 14

1.3. Å snakke om språk 16

1.4. Metaspråklig bevissthet i den norske læreplanen 19

2. Om oversettelse 21

2.1. Oversettelse i språkundervisning: da og nå 22

2.2. Oversettelse som en kommunikativ aktivitet 24

2.3. Oversettelse i språkundervisningen 27

3. Oversettelsesoppgaver & metaspråklig kunnskap 28

DEL B 31

HVORDAN: GJENNOMFØRING AV OPPGAVER I KLASSEROMMET 31

4. Fremgangsmåte 32

4.1. Introduksjon 33

4.2. Individuelt arbeid 33

4.3. Samarbeid om oversettelsen 34

4.4. Plenumsdiskusjon 35

5. Hvordan sørge for gode metaspråklige samtaler 36

6. Hvordan organisere gruppearbeidet 40

7. Lærerens rolle 41
8. Oppgaveprogresjon 43
9. Bruk av strategier 44
10. Å jobbe med ulike språk 50
11. Å jobbe med elever i ulike aldersgrupper 52
12. Øvelse 53
DEL C 54
OPPGAVESAMLING 54
Oppgave 1 56
Oppgave 2 59
Oppgave 3 62
Oppgave 4 68
ANBEFALTE RESSURSER 73
LITTERATUR 74
VEDLEGG 75
UTSKRIVBARE OPPGAVEARK 77

DEL A

HVA OG HVORFOR: FORSTÅ RASJONALET BAK OPPGAVENE

Denne delen av håndboken introduserer og forklarer begreper og temaer som spiller en nøkkelrolle i å forstå oppgavene og deres mål. Selv om oversettelsesoppgaver kan brukes til ulike formål i klasserommet, fokuserer vi her på hvordan de kan utvikle elevenes kunnskap om språk. Først klargjøres hva som menes med *kunnskap om språk*, også kjent som *metaspråklig kunnskap*, samt det relaterte begrepet *metaspråklig bevissthet*. Deretter undersøkes hvilken rolle oversettelse kan spille i språkundervisningen, før vi til slutt ser nærmere på hvordan oversettelse kan brukes til å utvikle kunnskap om språk.

1. Om metaspråklig kunnskap (Kunnskap *om* språk)

1.1. Hva er metaspråklig kunnskap?

Når vi snakker om språklæring, er det nyttig å skille mellom det *å bruke språk* og det *å bruke kunnskap* ***om*** *språk*, altså **metaspråklig kunnskap**. Når vi *bruker språket* for å kommunisere, fokuserer vi vanligvis på innholdet som blir kommunisert. *Å bruke kunnskap* ***om*** *språk* betyr derimot å heve blikket og fokusere på selve språket og hvordan det fungerer. Det kan innebære å reflektere rundt, snakke om og vurdere språket (Randen & Danbolt, 2018). Et slikt fokus på språk er ikke begrenset til klasserommet; dette kan også skje i hverdagssituasjoner. Når noen for eksempel stopper midt i en samtale for å rette på språket sitt, eller for å tenke gjennom formuleringer når de henvender seg til et bestemt publikum, bruker de sin metaspråklige kunnskap for å sikre effektiv kommunikasjon. På samme måte jobber elever ofte med oppgaver som krever at de retter fokuset på språk, og dette skjer ikke bare i språktimene, men i alle skolefag.

> **TID FOR REFLEKSJON**
>
> Tenk gjennom de ulike oppgavene elevene dine jobber med. Hvor viktig er språket de bruker i disse oppgavene? For eksempel, hvilke ord (inkludert ord som er spesifikke for faget) og setningsstrukturer de velger, nivået av formalitet, hvordan de organiserer den muntlige eller skriftlige teksten, staving og uttale, osv.?

I språktimene bruker lærere mye tid på å rette elevenes oppmerksomhet mot selve språket. De retter språkfeil og gir tilbakemeldinger, jobber med lyder og bokstaver, og lærer barna å lese og skrive. Elevene lærer og øver på grammatiske regler. Ord og begreper forklares, og læreren underviser i relasjoner mellom ord (slik som antonymer og synonymer). Lærerne viser hvordan man skriver et avsnitt, utrykker

høflighet, eller kommuniserer mer formelt. Alt dette er med på å rette elevenes oppmerksomhet mot språket, og dermed øke deres **metaspråklige bevissthet**. Noen ganger er fokuset kortvarig, som en rask kommentar på en feil, mens andre ganger kan hele timen brukes til å snakke om et språklig tema. Selv om elevene allerede har noe kunnskap om språk når de begynner på skolen, utvides denne metaspråklige kunnskapen betydelig gjennom skolegangen.

Metaspråklig kunnskap kan være spesifikk, altså knyttet til ett bestemt språk, eller mer abstrakt.

Spesifikk kunnskap om ett bestemt språk	Generell kunnskap om språk
Å legge til –(e)s i engelsk eller –er i norsk betyr "mer enn én"	Du kan legge til noe til ett ord for å indikere "mer enn én"

Når vi lærer vårt første språk (eller våre første språk for flerspråklige), begynner vår metaspråklige bevissthet å ta form og den fortsetter å vokse gjennom hele livet. Den metaspråklige bevisstheten vi opparbeider oss gjennom det første språket, kan bidra til å gjøre det lettere å lære flere språk. Samtidig vil det å lære nye språk styrke den metaspråklige bevisstheten ytterligere.

Det er viktig å forstå at metaspråklig kunnskap utvikles i flere skolefag, og spesielt i ulike språkfag. For eksempel, hvis du i norsktimene lærer elevene hva et adjektiv, en stavelse eller et synonym er, eller viser dem hvordan de kan strukturere et avsnitt, vil denne kunnskapen også være relevant i engelsk. Denne kunnskapen er også nyttig i fag som ikke er språkfag. I skolen er det derfor viktig å være bevisst på at den metaspråklige kunnskapen kan overføres mellom fag, og å legge til rette for samarbeid på tvers av fagene. På den måten kan du bygge videre på det elevene allerede kan og støtte dem i å utvikle kunnskapen sin videre.

Elevenes språk: Sentrale begreper

I litteraturen om språklæring og språkundervisning brukes flere begreper for å beskrive en persons språk: *førstespråk (L1), morsmål og hjemmespråk*. Følgende begreper møter man i engelsk litteratur: *first language (L1), native language, mother tongue, home language*. Både i norsk og i engelsk litteratur brukes disse begrepene ofte om hverandre for å referere til språk som er lært i tidlig barndom. Likevel har hvert begrep sine egne nyanser som kan være viktige i visse sammenhenger. I denne håndboken bruker vi hovedsakelig begrepet førstespråk (L1) om et språk lært tidlig i barndom som en person oppfatter som sitt hovedspråk. En person kan ha flere språk som sine førstespråk.

I dagens stadig mer flerspråklige klasserom er det sannsynlig at elevene kan flere språk i varierende grad og bruker dem i ulike situasjoner. Det er viktig å være klar over at norsk, som er opplæringsspråket for alle elever i Norge, kanskje ikke er elevenes førstespråk – eller det eneste førstespråket de har.

1.2. Metaspråklig bevissthet og flerspråklighet

I takt med at samfunnene våre blir mer flerspråklige, endres også utdanningsmålene for å følge denne utviklingen. I Europa jobber Europarådet aktivt for å fremme flerspråklighet, og ser dette som en nøkkel til demokratisk medborgerskap, sosialt samhold og tilgang til arbeidsmarkedet. Som et resultat blir flerspråklighet løftet fram som et hovedmål for kvalitetsutdanning, og flerspråklig utdanning anerkjennes som en rettighet for alle elever. Dette gjenspeiles i nasjonale læreplaner, også i Norge. Målene for engelsk og andre fremmedspråk er derfor i endring. I stedet for å strebe etter en idealisert, morsmålslignende kompetanse, er målet nå å utvikle dyktige flerspråklige medborgere som kan navigere effektivt mellom språk og kulturer.

Hvem er flerspråklige?

Forståelsen av begrepet *flerspråklighet* varierer mye, både i faglitteraturen og i samfunnet generelt. Vi definerer en person som flerspråklig dersom hen kan to eller flere språk eller språklige varianter. Det er viktig å understreke at man ikke trenger å «kunne» de ulike språkene like godt eller nå en viss ferdighetsterskel for å regnes som flerspråklig. Dette innebærer at flerspråklige personer vil ha noen språk i repertoaret sitt som de behersker bedre enn andre. Denne forståelsen samsvarer med den som fremmes av Europarådet, hvor begrepet *plurilingual* brukes for å fremheve denne tilnærmingen til flerspråklighet.

Det er viktig å ikke likestille flerspråklige med minoritetsspråklige. Mange barn som har majoritetsspråket som ett av sine hjemmespråk kan også snakke andre språk hjemme og er derfor flerspråklige. I tillegg blir barn i de fleste land (inkludert Norge) introdusert for et fremmedspråk allerede ved skolestart, og kan dermed regnes som flerspråklige tidlig (se Haukås, 2018)

Metaspråklig bevissthet og flerspråklighet henger tett sammen. På den ene siden kan metaspråklig bevissthet hjelpe elevene med å utvikle ferdigheter i flere språk. På den andre siden vil elevenes metaspråklige bevissthet utvikle seg i takt med at de lærer nye språk. Når flere språk er involvert, kan vi også snakke om **tverrspråklig bevissthet.** Dette innebærer å kunne sammenligne språk og dra nytte av deres likheter og forskjeller. I klasserommet kan lærere støtte språklæring og bidra til å utvikle elevenes metaspråklige bevissthet ved å trekke paralleller mellom målspråket og andre språk i elevenes språkrepertoar. I språkundervisningen innebærer dette å bruke alle språkene elevene kan – både opplæringsspråket (dvs. norsk) og andre språk som læres på skolen, så vel som andre språk elevene kan.

1.3. Å snakke om språk

Hva elevene vet om et spesifikt språk, eller om språk generelt vil variere fra elev til elev. Selv om de går i samme klasse og har fått samme undervisning, vil det fortsatt være stor variasjon. Dette gjør det utfordrende å finne ut hva de ulike elevene vet om språk. En strategi for å finne ut av dette er å be elevene snakke om språk. Se på følgende samtale mellom elever i 3. klasse. Elevene jobber med å oversette setningene: *My name is Abby Cadabby. I am training to become a fairy*. Disse setningene er tatt fra en av oppgavene som du finner i Del C i håndboken. Alle navnene som brukes i utdragene fra klasseromssamtaler, er pseudonymer.

Mari: Hva betyr "am" er mitt spørsmål?

Amir: Ja, samme her!

Johannes: "Am" er liksom "er". "Jeg er"

Amir: O ja, ok. Det er enkelte ting vi vet …

Mari: "is" – er ikke "is" "er"? Mitt navn ER Abby Cadabby?

Amir: Ja, men enkelte ganger …

Mari: Ja, det skrev du òg!

I dette eksempelet sliter elevene med å oversette verbet «be». Verbet «er» på norsk bøyes ikke etter person og antall slik det gjøres på engelsk (am/is/are). I utdraget over har elevene allerede oversatt «is» til «er» i den første setningen. Problemet oppstår når de går videre til neste setning og møter «am», en annen form av verbet "be". Skal dette oversettes som «er» igjen? Denne samtalen viser at selv unge elever kan fokusere på språk, i dette tilfellet på et grammatisk aspekt av språket. Vi ser hva de allerede kan, og hva de trenger hjelp med. Gjennom slike samtaler vil læreren altså kunne identifisere hva elevene sliter med, og deretter tilpasse undervisningen for å møte elevenes behov.

TID FOR REFLEKSJON

En del av utfordringen i eksempelet over er at elevene antar at ordene skal oversettes én-til-én: Hvis «is» betyr «er», kan også «am» bety «er»? Ved å se forbi de enkelte ordene og heller fokusere på frasen «I am training», forsvinner dette problemet. Dette er fordi norsk ikke har den progressive formen som dannes med *to be + V-ing*. En passende oversettelse kan derfor være «jeg trener», uten hjelpeverbet «å være». Noen av elevene finner ut av dette, mens andre blir sittende fast. Dersom elevene i eksempelet ovenfor ba deg om hjelp med oppgaven, hvordan ville du svart? Hvordan kan du bygge videre på det de allerede vet for å utvikle forståelsen deres? Ville du svart annerledes hvis elevene var på et høyere trinn, og i så fall, hvordan?

Å få elevene til å snakke *om* språk gir derfor innsikt i deres nåværende metaspråklige forståelse. Dette vil hjelpe lærere med å identifisere passende læringsmål, dvs. bestemme hva de bør undervise for å fremme forståelsen. Verdien av slike **metaspråklige samtaler** i klasserommet ligger ikke kun i kartleggingen av elevenes kunnskap. Metaspråklige samtaler er også nyttige for elevene ettersom slike samtaler retter elevenes oppmerksomhet mot språket. Når elevene får mulighet til å uttrykke og forklare sine tanker om språk, blir disse tankene mer «synlige» – både for læreren, og for dem selv. De blir mer bevisste på de tankene de har, og kan diskutere dem, søke avklaring og utdype forståelsen sin.

Klasserommet byr på mange muligheter til å engasjere elever i samtaler om språk, for eksempel når elevene diskuterer språk mens de samarbeider om en oppgave. I denne håndboken finner du flere eksempler på oppgaver som er utformet for å fremme metaspråklige samtaler. Det finnes imidlertid mange andre klasseromsaktiviteter som kan få elevene til å utforske ulike aspekter ved språk, både i språkfag og i andre fag. Et slikt fokus på språk kan være planlagt, ved at læreren utvikler eller velger oppgaver spesifikt for å fremme metaspråklige

samtaler, men det kan også oppstå spontant, selv når oppgavene har et annet primært fokus.

Metaspråklige samtaler kan også finne sted mellom lærer og elev, for eksempel når læreren snakker med elevene om språk og ber dem reflektere over det. De fleste lærere gjør dette allerede, for eksempel når de gir tilbakemeldinger eller underviser i ulike aspekter ved språk. Likevel kan det være utfordrende å navigere slike samtaler på en effektiv måte. En forskergruppe ved Universitetet i Exeter (Storbritannia) har i flere studier undersøkt hvordan lærere kan fremme samtaler om språklige valg i skriving (se Anbefalte ressurser). De observerte at slike lærer-elev-samtaler ofte preges av at læreren har et bestemt «riktig» svar i tankene. Dette gjør at samtalene ofte blir korte og ikke gir elevene mulighet til å reflektere og dele sine egne tanker om språk. Forskerne foreslår konkrete strategier lærere kan bruke for å tilrettelegge for mer åpne samtaler som fremmer refleksjon. Dette inkluderer spørsmål og oppfordringer som: «Sammenlign x og y – hva legger du merke til?», «Kan du fortelle meg mer om…», eller «Hvorfor…?». Noen eksempler på slike spørsmål er blant annet:

- Sammenlign "aunt" og "ant" – hva legger du merke til?
- Kan du fortelle meg mer om hvorfor det høres bedre ut å bruke dette ordet?
- Så, hvorfor valgte du å starte et nytt avsnitt akkurat der?

Selv om det er verdifullt for lærere å ha slike strategier for å lede diskusjoner i klasserommet, er lærerens egen kunnskap om språk minst like viktig. Lærere som har en solid forståelse av hvordan språk fungerer, er bedre rustet til å hjelpe elevene med å utvikle sin egen metaspråklige forståelse.

Viktig å ta med seg! Metaspråklige samtaler (samtaler om språk):

- hjelper lærere med å identifisere hva elevene allerede kan og hva de trenger hjelp med, slik at man kan tilpasse undervisningen til elevens behov.

- hjelper elevene med å bli mer bevisste på sine egne tanker om språk, gir dem mulighet til å utforske og diskutere disse tankene og å utdype sin metaspråklige forståelse.

1.4. Metaspråklig bevissthet i den norske læreplanen

Husk at noen av de sentrale aspektene ved metaspråklig bevissthet er:

- Å rette oppmerksomheten mot språk, inkludert uttale, staving, vokabular, grammatikk og tekst- og sjangerkonvensjoner
- Å reflektere over og snakke om språk
- Å vurdere og gi tilbakemelding på språk
- Å sammenligne språk og språkvarianter

TID FOR REFLEKSJON

Underviser du i norsk, engelsk eller et fremmedspråk på et bestemt trinn? Gå gjennom kompetansemålene for faget og trinnet du underviser på, og prøv å identifisere kompetansemålene som omtaler metaspråklig bevissthet. Legg merke til hvor ofte det refereres til språk og/eller kommunikasjon, eller spesifikke språklige begreper (f.eks. ord og uttrykk, setningsstrukturer, ortografiske regler, uttalemønstre, språkvarianter, osv.). Merk deg også hvor ofte elevene blir bedt om å sammenligne, reflektere over, utforske, uttrykke og snakke om disse språklige trekkene.

Når vi tar alle aspektene som metaspråklig bevissthet typisk omfatter i betrakting, blir det tydelig at den spiller en viktig rolle i alle språkfagene i norsk skole. Dette gjenspeiles i læreplanene for norsk, engelsk og fremmedspråk, der både kjerneelementene og ulike kompetansemål refererer til disse sentrale aspektene ved metaspråklig bevissthet. Se for eksempel dette utvalget av kompetansemål hentet fra læreplanen for norsk og engelsk:

Læreplan i engelsk (Utdanningsdirektoratet, 2020a)

- oppdage og leke med ord og uttrykk som er felles for engelsk og andre språk eleven kjenner til (4. trinn)
- identifisere setningsledd i ulike typer setninger og bruke kunnskap om bøying av verb, substantiv og adjektiv i arbeid med egne muntlige og skriftlige tekster (7. trinn)
- bearbeide egne tekster ut fra tilbakemeldinger og kunnskap om språk (10. trinn)

Læreplan i norsk (Utdanningsdirektoratet, 2020b)

- sammenligne ord og uttrykk i norsk og andre språk (4. trinn)
- reflektere over hvordan språkbruken vår påvirker andre, og hvordan vi tilpasser og endrer språket i ulike situasjoner (4. trinn)
- bruke fagspråk og kunnskap om ordklasser og setningsoppbygning i samtale om egne og andres tekster (7. trinn)
- utforske og vurdere hvordan digitale medier påvirker og endrer språk og kommunikasjon (10. trinn)

Det er viktig å huske at elevene kommer til å jobbe med metaspråklig bevissthet på tvers av ulike språkfag. Selv om noe av denne kunnskapen er spesifikk for hvert enkelt språk, kan mye overføres på tvers av språkfag. Undervisningen blir mer effektiv når sammenhenger mellom ulike fag og læreplaner utforskes og benyttes. For eksempel, når man underviser i engelsk, innebærer dette ikke bare å bygge på det elevene har lært i engelsktimene tidligere, men også det de har lært og lærer i norsktimene og, hvis relevant, i andre fremmedspråk. Språklærere kan samarbeide for å møte lignende kompetansemål på tvers av ulike fag. Et slikt tverrfaglig samarbeid støtter dybdelæring og optimaliserer elevenes bruk av sine språkferdigheter og -kunnskaper.

Metaspråklig bevissthet eller språkbevissthet?

Den norske læreplanen i engelsk bruker begrepet språkbevissthet. I delen om språklæring, som er ett av de tre kjerneelementene, står det: «Språklæring innebærer å utvikle språkbevissthet og kunnskap om engelsk som system og å kunne bruke språklæringsstrategier.» I faglitteraturen om språklæring og undervisning brukes ofte begrepene språkbevissthet og metaspråklig bevissthet om hverandre. Når de to skilles, anses språkbevissthet (eng. *language awareness*) som et bredere begrep som inkluderer metaspråklig bevissthet (altså kunnskap om språk), men kan i tillegg også omfatte kunnskap om språklæring, undervisning og bruk av språk. Siden læreplanen ikke definerer språkbevissthet, er det utfordrende å fastslå hvilken betydning som faktisk er ment.

2. Om oversettelse

TID FOR REFLEKSJON

Oversettelse har vært en del av fremmedspråkundervisning i århundrer. Bruk et øyeblikk på å reflektere over dine egne tanker og praksiser:

- Bruker du oversettelse i din egen undervisning? I så fall, hvorfor og til hvilket formål?
- Unngår du å bruke oversettelse i undervisningen? Hvis ja, hvorfor?

Mange lærere bruker tospråklige ordlister som inneholder ord på målspråket og tilsvarende oversettelser til elevenes førstespråk. Noen oversetter det de sier i klasserommet for å sikre at alle forstår budskapet, mens andre ber elevene oversette tekster de leser for å sjekke forståelsen. Dette er alle vanlige måter lærere rapporterer å bruke oversettelse i ulike undervisningssituasjoner. I denne håndboken vil vi utfordre deg til å vurdere en annen måte å bruke oversettelse på i klasserommet og samtidig å tenke nytt om hva oversettelse faktisk er.

Vi vil vise deg at oversettelse:

- ikke bare er en nyttig aktivitet i klasserommet, men også en vanlig praksis i hverdagen vår
- er en kommunikativ aktivitet
- er en flott måte å utdype elevenes forståelse av språk på, samt finne ut hva de kan og hva de trenger hjelp med
- er en utmerket måte å dra nytte av elevenes flerspråklige ressurser

Før vi gjør dette, vil en rask historisk gjennomgang være nyttig for å sette dagens praksis i perspektiv.

2.1. Oversettelse i språkundervisning: da og nå

Historien om oversettelse i språkundervisning, slik den fremkommer i faglitteraturen, er preget av både oppturer og nedturer. Den såkalte *grammatikk- og oversettelsesmetoden* var en gang den dominerende undervisningsmetoden i fremmedspråkklasserommene. Som navnet på metoden tilsier, spilte oversettelse en sentral rolle. Noen av praksisene vi nevnte tidligere, ble ofte brukt i grammatikk- og oversettelsesmetoden. Dette inkluderer tospråklige ordlister og setning-for-setning oversettelse av utvalgte tekster – ofte litterære. Andre vanlige praksiser var grundig grammatisk analyse av eksempler på målspråket og sammenligning med deres oversettelser til førstespråket. Det er kanskje ikke overraskende at denne måten å bruke oversettelse på, har gjort at mange ser på det som en tørr og kjedelig akademisk aktivitet, langt unna hvordan folk faktisk bruker språk i hverdagen.

Mot slutten av 1800-tallet vokste misnøyen, og en ny undervisningsfilosofi erstattet *grammatikk- og oversettelsesmetoden*. Hovedvekten ble nå lagt på å utvikle muntlige ferdigheter og å kunne kommunisere på målspråket. Mange mente at den beste måten å oppnå dette på var å kun bruke målspråket, uten å bruke oversettelse i klasserommet. Man mente også at de beste lærerne var de som hadde målspråket som morsmål. Selv når elever og lærere delte et felles språk,

ble bruken av førstespråket sterkt frarådet. I engelsk undervisningen førte dette til en klar anbefaling om å kun bruke engelsk. Denne monolingvale tilnærmingen til språkundervisning har blitt sterkt støttet av alle de store metodene, inkludert den populære kommunikative språkundervisningen (CLT). Aktiviteter som rollespill, spill, debatter og diskusjoner gjennomført i par og grupper skulle sikre at elevene fikk muligheten til å bruke målspråket i meningsfulle interaksjoner.

TID FOR REFLEKSJON

Selv om anbefalingene for bruk av førstespråket i fremmedspråkundervisningen har variert over tid gjenspeiles ikke disse endringene alltid i klasserommet. Før du leser videre, bruk et øyeblikk og reflekter over dine egne tanker og praksis:

- Bruker du noen av praksisene nevnt i de foregående avsnittene i ditt eget klasserom? I så fall, hvilke? Hvorfor mener du disse praksisene er fordelaktige for elevene?
- Hva tenker du om å kun bruke engelsk i engelskundervisningen? Hvordan kan dette være gunstig for språklæringen, og på hvilke måter kan det være mindre problematisk?

Utviklingen av engelsk som et globalt språk har hatt stor innvirkning på språklæring og -undervisning, ikke minst fordi antallet som bruker engelsk som andrespråk har oversteget antallet førstespråkbrukere. Samtidig er det å være flerspråklig blitt mer vanlig, særlig på grunn av økt internasjonal mobilitet. Disse globale endringene har utfordret noen av de grunnleggende begrepene som språkundervisning tradisjonelt har vært bygget på, som for eksempel «morsmålsbruker». Hvem regnes egentlig som morsmålsbruker? Er det et realistisk eller til og med ønskelig å forvente at de som lærer fremmedspråk skal oppnå ferdigheter på nivå med morsmålsbrukere? Og innebærer morsmålskompetanse nødvendigvis et høyt ferdighetsnivå i det språket? I lys av disse endringer virker tanken om å lære engelsk for å reise til et engelskspråklig land og smelte inn i et enspråklig samfunn nå utdatert.

Når man lærer et nytt språk, legger man ikke bare til et ekstra språk i sin språklige verktøykasse. Forskning på flerspråklige viser at alle språkene man bruker, er sammenkoblet og samhandler som en del av ett dynamisk og komplekst system. Dette har ført til vesentlige endringer i språkundervisningen. Mens målet tidligere var å utvikle kompetente fremmedspråksbrukere, er fokuset nå på at kompetente flerspråklige personer skal kunne bruke språkene sine effektivt i ulike kommunikasjonskontekster.

Disse utviklingene har gjort at man nå revurderer rollen elevenes egne språk spiller i fremmedspråksundervisningen. Hvis alle språkene en elev kan er koblet sammen og alltid aktive, blir det meningsløst, og til og med skadelig for språklæringen, å prøve å holde dem adskilt og forby ett fremfor et annet. I stedet for å unngå andre språk, bør målet være å utforske hvordan elevenes egne språk kan brukes som en ressurs. Dette betyr å bevege seg bort fra en strengt enspråklig undervisningstilnærming. Som en følge av dette, blir det nå aktuelt å vurdere bruk av oversettelser og oversettelsesoppgaver i språklæring på nytt!

> **Viktig å ta med seg!** Selv om vi argumenterer for å bruke andre språk – inkludert norsk – i engelskundervisningen, betyr det ikke at det alltid er hensiktsmessig å bruke norsk fritt i alle situasjoner. Det er viktig å tenke nøye gjennom når og hvorfor norsk skal brukes, og å sikre at elevene får rikelig med muligheter til å høre og bruke målspråket.

På dette punktet kan det kanskje virke som om vi er tilbake der vi startet, men dette kunne ikke vært lenger fra sannheten. Vi foreslår absolutt ikke å gå tilbake til dagene med *grammatikk- og oversettelsesmetoden*. Vi ønsker å sette til side de oversettelsesbaserte praksisene som er knyttet til denne metoden og se på oversettelse med nye øyne.

2.2. Oversettelse som en kommunikativ aktivitet

Tenk deg en vennegjeng som spiser middag på en restaurant mens de er på ferie i Frankrike. De får en meny på fransk og får beskjed om at det ikke finnes en

engelsk versjon. En av dem hadde fransk på videregående og husker fortsatt litt. De legger også merke til at noen franske ord som «salade» og «porc» ligner på ord på engelsk, et språk alle snakker relativt godt. I tillegg kjenner de igjen noen av navnene på rettene, som Ratatouille og Boeuf Bourguignon, som er vanlige på menyer over hele verden. Sammen klarer de å forstå menyen og bestille mat.

Tenk deg en familie som flyttet til Norge fra Polen for ti år siden. Deres ni år gamle sønn, Jan, ble født i Norge og snakker både polsk og norsk flytende. Noen ganger kommer besteforeldrene fra Polen på besøk og tar Jan med til lekeplassen, museer og andre morsomme steder. Jan hjelper ofte besteforeldrene med å oversette fra norsk til polsk eller motsatt.

Tenk deg en familie som kom til Norge som flyktninger for et år siden. Barna går nå på norsk skole, og som alltid er det behov for å dele informasjon mellom skolen og foreldrene. Skolen tilbyr oversettelser av viktige dokumenter på flere minoritetsspråk, og foreldrene må noen ganger oversette meldinger til barnas lærere med hjelp fra venner eller familie.

Tenk deg en ung student, Marie, som besøkte en venn i Spania. Under oppholdet ble hun servert en nydelig rett som hun likte veldig godt, og derfor spurte hun vennens mor om oppskriften. Hun fikk oppskriften på spansk, og siden spanskkunnskapene hennes er ganske grunnleggende, brukte hun Google Translate for å lage en norsk oversettelse. Hun er imidlertid usikker på noen av ordene som Google Translate foreslo. Noen ingredienser finnes trolig ikke i Norge og er derfor vanskelige å oversette. Hun googler disse ingrediensene for å lære mer om dem og prøver å finne passende erstatninger i norske butikker.

Disse eksemplene viser hvordan oversettelse er en naturlig del av hverdagen vår. Hvis du stopper opp og tenker litt, kan du sikkert komme på mange flere slike situasjoner. Voksne oversetter. Barn oversetter. Noen har til og med oversettelse som yrke. Som eksemplene viser, trenger man ikke å være veldig dyktig i alle språkene som er involvert for å kunne oversette. Man bruker ganske enkelt den

språkkunnskapen man har for å hjelpe til med kommunikasjon på tvers av språk. Hvor mye kunnskap som trengs, avhenger av situasjonen.

Vanligvis er det ikke nødvendig med samme nøyaktighet når oversettelse skjer i uformelle situasjoner mellom venner eller familie, sammenlignet med en oversettelse i en rettssal. Det er heller ikke mulig å være like fri i oversettelsen når man gir veibeskrivelser til noen – det kan faktisk ha stor betydning om det sies til venstre eller høyre! I andre situasjoner holder det med å formidle hovedpoenget av det som er blitt sagt. Alt dette avhenger av konteksten. Det er viktig hva som oversettes, for hvem og til hvilket formål.

Med eksemplene ovenfor har vi forsøkt å illustrere at oversettelse er en dagligdags, kommunikativ aktivitet som elevene dine sannsynligvis allerede deltar i. Oversettelsens betydning i dagliglivet blir også stadig mer anerkjent i utdanningspolitiske dokumenter. For eksempel er europeiske læreplaner sterkt påvirket av Europarådets arbeid gjennom *Det felles europeiske rammeverket for språk* (videre *Rammeverket*), som er kjent for sine kompetansemål uttrykt som «can-do statements» (HK-dir, 2022). Rammeverket fremhever viktigheten av oversettelse, men introduserer også et nytt begrep: **mediering**. I medieringssituasjoner fungerer en person som en bro for å kommunisere innhold til en tredjepart som, av en eller annen grunn, ikke har direkte tilgang til den opprinnelige meldingen. Det mest åpenbare eksempelet på dette er når en person medierer mellom ulike språk – noe Rammeverket beskriver som tverrspråklig mediering.

Men begrepet *mediering* i Rammeverket omfatter mer enn dette. Det er også mulig å mediere innenfor samme språk. For eksempel kan du som lærer mediere innholdet i en vanskelig tekst til elevene dine ved å bruke enklere og mer hverdagslige ord. Mediering trenger heller ikke å innebære en fullstendig gjengivelse av den opprinnelige meldingen. Avhengig av situasjonen kan det være passende å videreformidle spesifikk informasjon, omskrive eller oppsummere. Fokuset ligger imidlertid alltid på kommunikasjon.

Mediering og grunnleggende ferdigheter

Tradisjonelt har språk blitt forstått gjennom fire grunnleggende ferdigheter: lese, skrive, lytte og snakke. Rammeverket understreker at denne tradisjonelle modellen har i økende grad «kommet til kort som et dekkende verktøy for å beskrive de komplekse sidene ved kommunikasjon.»(HK-dir, 2022, s.35). Derfor foreslår Rammeverket en ny modell med fire former for kommunikasjon: resepsjon, produksjon, samhandling og mediering. Denne modellen fremhever den viktige rollen til mediering. Faktisk ser Rammeverket på mediering som en kombinasjon av resepsjon, produksjon og samhandling, og dermed den mest komplekse formen for kommunikasjon.

Tilnærmingen og oppgavene vi foreslår i denne håndboken, samsvarer med forståelsen av oversettelse som en form for mediering.

2.3. Oversettelse i språkundervisningen

Husk at:

- Oversettelse er en hverdagslig kommunikativ aktivitet
- Konteksten er avgjørende og bestemmer hva som er en passende oversettelse

Hva betyr dette for språkundervisningen?

- Å jobbe med oversettelse er verdifullt fordi det gir elevene mulighet til å øve på en ferdighet de vil trenge i hverdagen
- Å jobbe med oversettelse er verdifullt fordi det gir elevene sjansen til å bruke og videreutvikle språket sitt (språklige ferdigheter) gjennom en kommunikativ aktivitet
- Å jobbe med oversettelse er verdifullt fordi det gir elevene rom til å reflektere over språk og utvikle sine metaspråklige ferdigheter

For å oppnå disse målene er det viktig å se på oversettelse som en **kommunikativ medieringsaktivitet.** Mange oversettelsesaktiviteter som lærere bruker i språkundervisning er imidlertid ikke kommunikative på denne måten. Tenk for eksempel på tospråklige ordlister. Selv om de kan være nyttige for å skape en første kobling mellom et ord og dets betydning, mangler de konteksten som kjennetegner en kommunikativ hendelse. Faktisk kan slike lister få elevene til å tro at det alltid finnes en direkte én-til-én-oversettelse mellom språk. På samme måte, når elever blir bedt om å oversette tekster for å sjekke forståelsen deres, kan det ha en pedagogisk hensikt, men det er ikke en medieringsaktivitet. I neste avsnitt vil vi presentere en måte å bruke oversettelse i klasserommet på som en kommunikativ formidlingsaktivitet. Samtidig vil vi vise hvordan oversettelse kan bidra til å utvikle elevenes metaspråklige ferdigheter.

3. Oversettelsesoppgaver & metaspråklig kunnskap

Oversettelse retter naturlig oppmerksomheten vår mot språket. Dette skjer fordi det samme innholdet må uttrykkes på et annet språk eller i en annen språklig variant. Dermed blir man mer bevisst på språket, og det fører til refleksjon og vurdering – både av språket vi oversetter fra, og språket vi oversetter til. Når vi oversetter, fremmer og utnytter vi på denne måten vår metaspråklige bevissthet.

Dette er viktig å ha i bakhodet når man utformer en god oversettelsesoppgave:

- Sett oversettelsen i kontekst
- Tilpass kildeteksten til elevenes alder og ferdighetsnivå
- Legg til et samhandlingselement

Sett oversettelsen i kontekst

Det er viktig at elevene får en kontekst for teksten de skal oversette. Dette kan inkludere informasjon om kildeteksten og dens kommunikative setting, formålet med oversettelsen og målgruppen – altså hva skal oversettes, hvorfor

oversettelsen er nødvendig og hvem som skal lese den. Husk at elevene medierer innholdet i teksten til noen som ikke har direkte tilgang til den. Elevene vil jobbe med språket, men hovedmålet er ikke å øve på språket i seg selv, men å formidle et budskap til en tredjepart. For konkrete eksempler på hvordan oppgaver kan settes i kontekst, se eksemplene i Del C.

Hvorfor er det viktig at oppgaver settes i kontekst?

- fordi man synliggjør for elevene at oversettelse er en meningsfull og kommunikativ aktivitet.
- fordi dette vil hjelpe elevene med å ta bedre språklige valg som passer til situasjonen, noe som er viktig for språkbruk generelt. Hvor formelt eller korrekt språket må være, eller hvilke ord som er passende, avhenger av konteksten. Tenk for eksempel på forskjellen mellom å skrive til en venn og å skrive til et bredt publikum. Om en oversettelse må ligge tett opp mot kildeteksten, avhenger også av formålet med oversettelsen. En ord-for-ord-oversettelse kan være viktig når man gir veibeskrivelser til noens hus, mens det kan være tilstrekkelig å formidle hovedinnholdet i andre tilfeller.

Tilpass kildeteksten til alder og ferdighetsnivå

Når du velger eller utformer en tekst som elevene skal oversette, er det viktig å ta hensyn til deres alder og språklige ferdighetsnivå. Ideelt sett bør oppgavene være verken for enkle eller for utfordrende. Kravene kan gjerne settes litt høyere når elevene jobber sammen, siden de ofte klarer mer i samarbeid enn de ville gjort alene. Selv om teksten er sentral, kan elevene også støtte seg på bilder, generell kunnskap om hvordan språk fungerer, verdensforståelse og andre strategier for å oversette et budskap. Se for eksempel den flerspråklige oppgaven i Del C.

Legg til et samhandlingselement

La elevene starte med å jobbe individuelt med teksten. Deretter er det viktig at de settes sammen i par eller grupper for å samarbeide og bli enige om én felles oversettelse. Du kan lese mer om denne fremgangsmåten i Del B.

Når elevene jobber sammen, får de mulighet til å snakke om språk. De kan uttrykke og dele ideer om hvordan språk fungerer, foreslå og diskutere alternative løsninger, utfordre hverandre og oppdage «nye ting» sammen. Det er nettopp denne samtalen som skaper dypere engasjement og oppmuntrer til refleksjon. Samtidig gir samtalene læreren innsikt i hva elevene forstår og hva de ikke forstår, slik at undervisning og tilbakemeldinger kan tilpasses elevenes behov. Selv om både lærere og elever ofte fokuserer på sluttproduktet (de endelige oversettelsene), ligger den største verdien av disse oppgaver i selve samtalen som oppstår underveis. For tips om hvordan du kan få mest mulig ut av samarbeidsbaserte samtaler, se 4.5.

DEL B

HVORDAN: GJENNOMFØRING AV OPPGAVER I KLASSEROMMET

Denne delen av håndboken viser hvordan du kan ta i bruk prinsippene fra Del A i klasserommet. Vi presenterer den anbefalte fremgangsmåten og fremhever viktige punkter. Vi tar opp praktiske spørsmål om hvordan man kan legge til rette for gode metaspråklige samtaler og organisere gruppearbeidet effektivt. I tillegg diskuterer vi lærerens rolle, oppgaveprogresjon og bruk av strategier. Vi tar utgangspunkt i konkrete oppgaver som var brukt i MetaLearn-prosjektet med elever på 3. og 4. trinn (8–10 år) fra tre skoler i Norge. Hvis oppgavene passer inn i din undervisningssituasjon, kan du bruke dem som de er. Ellers kan du bruke dem som inspirasjon til å lage lignende oppgaver for elever i andre aldre og undervisningskontekster.

4. Fremgangsmåte

Vi anbefaler at hver oppgave gjennomføres med følgende fremgangsmåte:

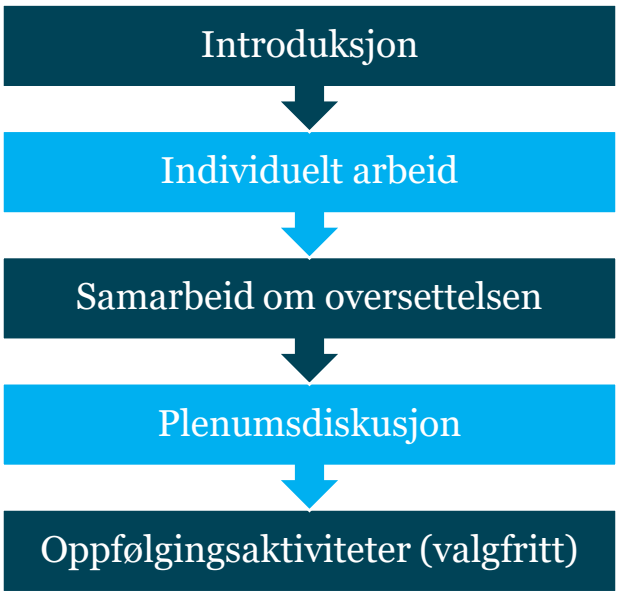

Anbefalt tidsbruk på oversettelsesoppgavene

I vårt prosjekt hadde vi én time til rådighet for hver oppgave. Innenfor denne tidsrammen fungerte det godt å bruke 5–10 minutter på å introdusere oppgaven, rundt 10 minutter på individuelt arbeid, omtrent 30 minutter på samarbeid, og de siste 10 minuttene ble brukt på en felles diskusjon. Tidsfordelingen ble tilpasset behovene i hver enkelt klasse. Om du velger å bruke oppgavene, bør du justere varigheten på hvert steg for å tilpasse oppgavene til din undervisningskontekst. Du kan også vurdere å fordele oppgaven over flere økter. Hvor lang tid elevene trenger på hvert steg vil sannsynligvis variere avhengig av flere faktorer, som elevenes alder, deres kjennskap til oppgavetypen og klassedynamikken. Hva hvert av disse stegene innebærer blir nærmere forklart nedenfor.

4.1. Introduksjon

Sett oversettelsen i kontekst

I dette steget er det viktig å sette oversettelsesoppgaven i kontekst ved å forklare elevene hvorfor de skal oversette teksten, og hvem som er målgruppen. For konkrete eksempler på hvordan du kan gjøre dette, se Del C.

Forklar framgangsmåten

Forklar elevene hvordan oppgaven skal gjennomføres. Har de gjort lignende oppgaver før, vil de allerede kjenne til framgangsmåten, og det vil være nok med en kort påminnelse.

Introduser strategier for gjennomføring av oppgaven

Bruk dette steget til å introdusere strategier som kan hjelpe elevene med oppgaven. For relevante strategier, se 4.9. Det kan være lurt å ta opp igjen disse strategiene under plenumsdiskusjonen for å høre om, og hvordan, elevene brukte dem.

Forbered elevene på samarbeid

Er elevene dine vant til å samarbeide? Kanskje det er første gang de prøver gruppearbeid? Uansett vil de sannsynligvis trenge støtte for å håndtere samarbeidet. Det kan også være lurt å tenke nøye gjennom hvordan gruppene settes sammen, for å sikre at opplegget gir størst mulig utbytte for elevene. For flere ideer om samarbeid i klasserommet, se 4.6.

4.2. Individuelt arbeid

For å sikre at alle elevene har reflektert over tekstene og kan bidra i samarbeidsfasen, bør de først få litt tid til å prøve seg på oversettelsen alene. Noen elever klarer kanskje å oversette hele teksten på egenhånd innen den tildelte tiden. Andre vil sannsynligvis bare rekke å oversette deler av teksten. Målet med

den samarbeidsbaserte fasen er å hjelpe elevene til å oppnå mer sammen enn de ville gjort alene. Derfor er det viktig å:

- Sette realistiske forventninger: Målet er ikke en ferdig oversettelse, men at elevene bruker tiden for individuelt arbeid til å reflektere over hva de allerede kan, og hva de trenger hjelp med.
- Tilpass oppgaven: Oppfordre elevene til å oversette så mye av teksten som de klarer. For noen vil det være hele teksten, mens det for andre kan være deler av teksten eller enkelte setninger. Noen elever kan få i oppgave å lese gjennom teksten, finne og understreke ord de kjenner igjen, og prøve å oversette disse. Hvis deler av teksten er vanskelig, kan de notere seg dette og gå videre.
- Gi støtte: Du kjenner elevene dine og vet hvem som kan klare oppgaven selv, og hvem som trenger mer hjelp. I denne fasen har du mulighet til å støtte de som trenger det mest. Noen trenger kanskje hjelp med selve oversettelsen, mens andre kan trenge emosjonell støtte og oppmuntring.

4.3. Samarbeid om oversettelsen

I denne fasen av oppgaven skal elevene samarbeide og bli enige om en felles oversettelse. Del elevene inn i små grupper, og be dem dele sine ideer og sammen komme fram til hva de mener er den mest passende oversettelsen. Kravet om at elevene faktisk må bli enige om og skrive ned en felles oversettelse, legger til rette for at de må sette ord på hvorfor de valgte sine forslag. Uten dette elementet kan elevene bli fristet til bare å liste opp ulike forslag uten å diskutere dem. Selv om det overordnede målet er å komme fram til en god oversettelse, er det viktig å huske at samtalen elevene har i denne fasen, er spesielt verdifull (se 3.). Elevene bør derfor være klar over at målet ikke er å bli ferdig med oversettelsen så raskt som mulig, men å vurdere valgene sine nøye. For å få mest mulig ut av samarbeidet se *Hvordan sørge for gode metaspråklige samtaler* og *Hvordan organisere gruppearbeidet*.

Bruk av andre ressurser

Når man følger den foreslåtte fremgangsmåten, oppfordres elevene til først å prøve å løse oppgaven selv (individuelt steg), deretter med hjelp fra andre (samarbeidssteget), og til slutt med støtte fra læreren (plenum). Avhengig av hva elevene er vant til, kan du velge om de får bruke ekstra ressurser som grammatikkbøker, ordbøker eller redigeringsverktøy underveis. Et alternativ er å oppfordre elevene til å bruke disse ressursene etter samarbeidsfasen for å løse eventuelle gjenstående utfordringer, før de ber om hjelp fra læreren.

4.4. Plenumsdiskusjon

I dette steget kan elevene bli bedt om å dele oversettelsene sine med klassen. Samtidig bør man bruke anledningen til å snakke om elevenes begrunnelser for språkvalgene de har gjort. Her er noen spørsmål du kan ta opp:

i. Var det deler av teksten som skapte uenighet i gruppen? Hvis ja, hvilke deler, og hva gikk uenigheten ut på? Hvordan kan de løses?
ii. Er det deler av teksten som ble oversatt ulikt av forskjellige grupper? Hvordan skiller løsningene seg fra hverandre? Er alle løsningene like passende?
iii. Hvilke strategier brukte elevene for å oversette teksten, finne riktige ord og håndtere uenigheter? Hvis du introduserte bestemte strategier før oppgaven, er dette et godt tidspunkt for å ta dem opp og evaluere dem.
iv. Hvis oppgaven hadde et spesifikt språklig fokus (for eksempel ordforråd eller grammatiske strukturer), kan det være nyttig å rette elevenes oppmerksomhet mot disse delene av teksten og høre deres forslag.
v. Har elevene kommet fram til løsninger som ikke passer eller gitt begrunnelser som ikke holder? Slike ting kan du ha oppdaget under samarbeidsfasen, eller det kan ha dukket opp i plenum. I så fall kan du velge å ta opp disse utfordringene nå, eller komme tilbake til dem i en annen time.

5. Hvordan sørge for gode metaspråklige samtaler

Som nevnt tidligere er de metaspråklige samtalene i gruppearbeidet et nøkkelaspekt ved oppgaven (se 3.). Mens elevene jobber med oppgaven, vil de snakke om språk, dele oppfatninger om hva som er greit å si og hva som ikke er det, bli utfordret til å tenke mer over disse vurderingene og få en dypere forståelse av hvordan språk fungerer.

Modeller en god metaspråklig samtale

Før du ber elevene gjennomføre oppgaven, kan det derfor være nyttig å vise hvordan en metaspråklig samtale kan foregå, slik at elevene forstår hva som forventes. Fremhev de viktigste trekkene ved effektiv samtale, og påpek de mindre verdifulle aspektene. Hvis du samarbeider med en annen lærer, kan dere spille ut en kort dialog som fokuserer på språktrekk dere ønsker å vektlegge. Alternativt kan du skrive ned en dialog og gjennomgå den sammen med elevene. Et eksempel finner du nedenfor.

I oppgave 1 (se oppgavesamlingen i Del C) blir vi kjent med karakteren Abby Cadabby fra «Sesame street». Oppgaven er tilpasset unge elever, og ber dem oversette en tekst fra engelsk til norsk. Før elevene begynner med oppgave 1 kan følgende dialog brukes som et eksempel på en god samarbeidsbasert samtale. I eksempelet introduseres en annen karakter fra Sesame street, *Big Bird*.

Kildetekst: Hi! I am Big Bird! I am 6 years old. I live in a large nest on Sesame street.

Mia: Først sier han "hei". Skriver du det ned, Sarah?

Sarah: Ja, jeg gjør det.

Mia: *I am Big Bird*. Jeg er Big Bird, eller skal vi oversette Big Bird også? Hva tenker du?

Sarah: Jeg har skrevet ned Stor Fugl. Men nå er jeg litt usikker. Det høres ikke riktig ut.

Mia: Ja, det høres litt rart. Kanskje vi skal beholde Big Bird?

Sarah: Ja, det er tross alt hans navn. Og vi oversetter ikke navn, eller gjør vi det?

Mia: Enig, men er det lov å blande norsk og engelsk på denne måten?

Sarah: Ja, jeg tror det. Jeg skriver Big Bird nå, og så kan vi spørre læreren om det senere. Vi bør gå videre. *I am 6 years old.*

Mia: Jeg er seks år gammel. Har du det samme?

Sarah: Jeg skrev: jeg er seks år. Men du har sikkert rett fordi det står 6 years OLD, ikke 6 years.

Mia: Jeg vet ikke. “Jeg er seks år" høres også greit ut for meg. Vi trenger vel ikke å oversette ord for ord så lenge det høres greit ut på norsk, hva tenker du?

Sarah: Ja, husk at læreren sa at det er viktig at førsteklassinger forstår hva vi skrev. De ville forstått "jeg er seks år".

Mia: Ja, de ville forstått begge. "Jeg er 6 år" og "Jeg er 6 år gammel". Er begge to riktige?

Sarah: Ja, jeg tror det. I hvert fall på norsk. Jeg tror ikke at man kan si "I am six years" på engelsk. Eller?

Mia: Hmm, vet ikke. Det høres litt rart ut. Det er morsomt!

Det er flere viktige aspekter ved denne oppdiktete samtalen mellom to elever, Mia og Sarah, som er verdt å merke seg. Begge elevene holder fokus på oppgaven og

unngår distraksjoner. De inviterer hverandre aktivt til å bidra (for eksempel “Hva tenker du?”, “Eller?”, “Har du det samme?”), lytter nøye og reflekterer over hverandres forslag. De deler tankene sine om hvordan språk fungerer og prøver sammen å utvikle forståelsen sin av de utfordringene de møter, for eksempel når de diskuterer setningen “I am 6 years old”.

Hjelp elevene med å sette ord på sin metaspråklige tenkning

Elever har ofte mange tanker om hvordan språk fungerer, men kan synes det er vanskelig å sette ord på dem. Det er viktig å gi elevene verktøy for å uttrykke forståelsen sin, og gradvis gå fra vage til mer presise utsagn. Etter hvert som elevene blir eldre, vil innføring av metaspråklig terminologi (begreper som subjekt, verbtid, vokaler, flertall osv.) også hjelpe dem med å uttrykke tankene sine tydeligere og mer konsist.

Tenk på følgende scenarioer. I scenario 1 stoler Filip kun på intuisjonen sin og kan ikke forklare hvorfor han velger "towers" i stedet for "tower". I scenario 2 knytter Filip valget av "towers" til flertallsbegrepet. Merk at Filip kan uttrykke denne tanken uten å bruke metaspråklig terminologi. I scenario 3 er Filip i stand til å kommunisere tankene sine mye tydeligere. Han peker ikke bare på endelsen -s, men kan også bruke terminologi.

Scenario 1

Filip: Jeg tror det er "towers", ikke "tower".
Leon: Hvorfor tror du det?
Filip: Jeg vet ikke. Det høres bedre ut.

Scenario 2

Filip: Jeg tror det er "towers", ikke "tower"
Leon: Hvorfor tror du det?
Filip: Er det ikke det vi skal skrive når det er flere?

Scenario 3

Filip: Jeg tror det er "towers", ikke "tower"
Leon: Hvorfor tror du det?
Filip: Fordi "tower" er et substantiv og skal få -s i flertall.

Hvordan svare på elevenes spørsmål

Når elevene jobber sammen på oppgavene, vil de sannsynligvis spørre læreren(e) om støtte. Det er viktig å vurdere hvor mye og hvilken type støtte du ønsker å tilby. Selv om det noen ganger kan være passende å svare ved å gi den riktige løsningen, bør denne strategien brukes med forsiktighet og i begrenset omfang. Å gi elevene "det riktige svaret" har en tendens til å føre til flere negative konsekvenser:

- det forsterker ideen om at det finnes én riktig løsning, og at det er den læreren har
- det stopper videre metaspråklig samtale siden læreren, som autoritet, har gitt en løsning
- det oppmuntrer ikke elevene til å tenke videre og utfordre grensene for forståelsen sin
- det identifiserer ikke hva det er elevene faktisk sliter med

I stedet for å gi "det riktige svaret", vurder å:

- hjelpe elevene med å uttrykke hva de tenker og/eller sliter med, dvs. hjelpe dem med å gå fra vage spørsmål som «vi vet ikke hva vi skal skrive her» til en mer presis formulering av problemet.
- be om alternative løsninger de har kommet opp med, før du gir ditt forslag
- utfordre tankegangen deres videre ved å spørre ikke bare hva de mener er den riktige løsningen, men også hvorfor.

Bør elevene få lov å bruke norsk når de jobber med oppgaver?

Et av hovedmålene med de foreslåtte oppgavene er å få elevene til å uttrykke og diskutere sine tanker om hvordan språket fungerer. Vi har allerede merket oss at elever kan synes det er vanskelig å sette ord på det de tenker, og dette kan bli enda vanskeligere, eller til og med umulig, hvis de må gjøre det på målspråket. Forskning viser at elevenes førstespråk kan spille en viktig rolle her, da det hjelper med å sette tonen for samarbeidet, gjør det lettere for elevene å håndtere oppgaven og støtte hverandre. I dette tilfelle kan det derfor være en fordel å la elevene diskutere oppgaven på norsk. Etter hvert som elevene blir mer kompetente i målspråket, kan de oppfordres til å bruke det mer, men gitt at oppgavene involverer oversettelse, er det naturlig å forvente at elevene vil navigere mellom ulike språk. Vi ser dette som en styrke, snarere enn en begrensning, i slike oppgaver.

6. Hvordan organisere gruppearbeidet

Kanskje elevene dine er vant til gruppearbeid, eller kanskje dette er første gang de jobber sammen på denne måten. Uansett vil de nok trenge litt hjelp til å håndtere det å samarbeide. Det er viktig å ikke anta at gruppearbeid alltid gjør ting enklere for elevene – det kan også være utfordrende! Samtidig kan dette arbeidet gi deg en fin anledning til å lære dem gode samarbeidsstrategier. Her er noen ideer:

Introduser elevene for strategier for effektivt og respektfullt gruppearbeid

Snakk med elevene om viktigheten av ulike synspunkter og hvordan det kan være verdifullt for læringen. Lær dem hvordan de kan uttrykke sine egne meninger samtidig som de inviterer til, og respekterer, andres bidrag. Vurder om det kan være nyttig å bruke rollekort. I MetaLearn-prosjektet brukte vi to typer rollekort. Den første rollen var «skriver,» som hadde ansvar for å skrive ned oversettelsen på vegne av gruppen. Den andre rollen var «kaptein,» som sørget for at alle fikk komme med sine meninger, at gruppen holdt fokus på oppgaven, og at arbeidet

gikk framover. Hvis du ønsker å bruke rollekort, bør du vurdere hvilke roller som kan være nyttige i din kontekst, hvilke ansvarsområder hver rolle skal ha, og hvem som bør få de ulike rollene. For eksempel oppdaget vi at dersom rollen som «skriver» gis til eleven med høyest ferdighetsnivå, kan det føre til at denne eleven tar full kontroll over oppgaven og skriver ned sin egen løsning uten å inkludere de andre i prosessen.

Oppgaven krever at elevene ikke bare diskuterer, men også at de kommer til enighet. Dette kan by på egne utfordringer, men det gir samtidig en verdifull anledning til å snakke med elevene om hvordan man håndterer uenigheter. Når dere er ferdige med oppgaven, bør dere snakke spesifikt om samarbeidet: Hva fungerte godt? Hva var utfordrende? Hva kan vi gjøre annerledes neste gang?

Tenk gjennom hvordan elevene bør deles inn i grupper

Det er mange faktorer å ta hensyn til, som kompetansenivå og sosiale relasjoner. Skal du som lærer dele inn gruppene, eller skal elevene få velge hvem de vil jobbe med? Forskning viser for eksempel at elever ofte bruker mer tid på å snakke om andre ting når de selv velger hvem de vil samarbeide med.

Følg med på samarbeidet

Pass på å følge med på hvordan elevene samarbeider mens de jobber med oppgaven. Oppmuntre dem til å holde fokus ved å vise interesse for hva de gjør og spørre hvordan de har løst enkelte deler av teksten de oversetter. Sørg for at alle i gruppen bidrar. Oppfordre elevene til å utfordre hverandres forslag i stedet for å ukritisk godta løsninger de kanskje ikke er enige i. Hvis gruppen sliter å komme til enighet, kan du tilby veiledning for å løse situasjonen. Kanskje kan de skrive ned flere mulige løsninger og presentere dem i plenum?

7. Lærerens rolle

Oppgaven krever at elevene jobber selvstendig over lengre tid, enten individuelt eller i grupper. Det betyr imidlertid ikke at læreren er uten en viktig rolle. Tvert imot,

læreren har en nøkkelrolle for å sikre at aktiviteten blir vellykket. Mange av disse rollene er allerede nevnt tidligere, men her er en kort påminnelse om noen viktige punkter:

Forbered undervisningsmaterialet

Du må enten velge eller utforme oppgaven som skal brukes. Planleggingsfasen er helt avgjørende. Tenk nøye gjennom hva du ønsker at elevene skal fokusere på, og utform eller velg oppgaver som støtter dette.

Forklar hva elevene skal gjøre, og hvordan

Du skal selvfølgelig forklare hvordan oppgaven skal gjennomføres. Husk at dette innebærer blant annet å sette oversettelsen i en kontekst og foreslå strategier som kan være nyttige for elevene for å løse oppgaven.

Oppmuntre og støtte deltakelse

Dette gjelder alle faser av oppgaven. Det kan inkludere konkrete tiltak for å støtte deltakelsen, som å tenke nøye gjennom gruppeinndelingen eller hjelpe elever som strever under den individuelle fasen. Støttende ord og oppmuntring er nok like viktig. Når du viser elevene at du tror de kan klare oppgaven, kan det gjøre en stor forskjell.

Støtt elevenes utvikling av kunnskap om språk

Selv om elevene kan utvikle ferdigheter som går utover språklæring, som samarbeidsevner, er hovedmålet med oppgaven å fremme utviklingen av språkferdigheter og metaspråklig bevissthet. Forskning viser at elever ofte kan løse mange språklige utfordringer når de jobber sammen. Likevel kan løsningene de kommer fram til, ikke alltid være passende, eller deres forståelse av hvordan språket fungerer, kan være mangelfull. Her er lærerens rolle avgjørende for å veilede elevene. Dette kan gjøres både mens elevene arbeider med oppgaven, og i plenumssamtalen etterpå. Noen ganger kan det være lurt å planlegge oppfølgingsøkter for å gå mer i dybden på det som er utfordrende.

Følg med på arbeidet

Det er selvsagt viktig å følge med på elevenes arbeid og fremgang mens de jobber med oppgaven, og å tilby støtte og veiledning ved behov. Men vurder også hvordan elevene kan hjelpe *deg* med å avgjøre hva du bør rette fokus på i undervisningen. Som nevnt i Del A gir gruppesamtaler elevene mulighet til å sette ord på tankene sine om språk. Dette gir læreren innsikt i hva elevene allerede kan og hva de trenger hjelp med. Noter deg hvilke språklige utfordringer elevene strever med, eller interessante observasjoner som dukker opp i gruppediskusjonene. Dette kan være til hjelp når du skal planlegge videre undervisning for å møte elevenes behov.

Vær forberedt på at ting kanskje ikke går som planlagt

Enhver erfaren lærer vet at selv med grundig planlegging kan ting gå annerledes enn forventet. Forskning viser også at selv når oppgaver har et spesifikt språklig fokus, som en bestemt grammatisk struktur, er det ingen garanti for at elevene faktisk vil diskutere dette under samarbeidet. Vær derfor åpen for ulike utfall og juster undervisningen din deretter.

8. Oppgaveprogresjon

I MetaLearn-prosjektet har vi utviklet fem oppgaver. Selv om alle fem ble testet med barn i alderen 8–9 år, var det kun fire av dem som ble brukt i hoveddelen av prosjektet. Disse fire oppgavene finner du i Del C i håndboken. Den femte oppgaven ble brukt i utprøvingsfasen og er inkludert på slutten av denne delen som en øvingsoppgave (se 4.12.).

De fire oppgavene som ble brukt i hoveddelen av prosjektet, er organisert slik at de følger en planlagt progresjon. Oppgave 1 ble introdusert først og ble vurdert som den enkleste, ettersom den involverte oversettelse fra engelsk til norsk. Oppgave 4 ble ansett som den mest utfordrende, da den krevde at barna skulle avkode en melding på ulike språk de ikke var kjent med. Derfor ble denne

oppgaven introdusert til slutt, etter at elevene allerede var blitt kjent med fremgangsmåten og ulike strategier for å løse oppgavene.

Oppgave	Oversettelsesretning
Oppgave 1: Abby-oppgaven	engelsk til norsk
Oppgave 2: Beatrice-oppgaven	norsk til engelsk
Oppgave 3: Askeladden-oppgaven	norsk til engelsk
Oppgave 4: Skattejakt-oppgaven	flere ukjente språk til norsk

Du kan velge å følge denne progresjonen, eller du kan tilpasse og organisere oppgavene slik du mener passer best for dine elever. Hvis du lager egne oppgaver, bør du vurdere hvilke krav de stiller til elevene og hvilken forberedelse som er nødvendige.

9. Bruk av strategier

Å jobbe med en serie lignende oppgaver gjør det mulig å gradvis forberede elevene på kravene oppgavene stiller, samtidig som det introduseres ulike strategier som er spesifikke for oppgavene. Hvor godt elevene mestrer oppgavene avhenger ikke bare av deres kunnskap om de aktuelle språkene, men også av deres ferdigheter i:

- å samarbeide (se 4.6. i Del B)
- å sette ord på tanker og ideer (se 4.5. i Del B)
- å oversette

Vi skal nå se nærmere på det siste punktet, nemlig hvordan vi kan hjelpe elevene med å mestre oversetting. I MetaLearn-prosjektet introduserte vi elevene for følgende strategier:

- Strategi 1: Behold ukjente ord på kildespråket
- Strategi 2: Husk at det kan finnes mer enn én mulig løsning
- Strategi 3: Tenk over hvordan en tekst kan omformuleres

- Strategi 4: Bruk eksplisitte sammenligninger mellom språk for å få ideer
- Strategi 5: Bruk bilder som støtte

Vi introduserte strategiene gradvis, både under introduksjonsfasen og i plenumsdiskusjonene (se 4.8. for ulike steger i oppgaven). Eksempelet nedenfor illustrerer hvordan dette ble gjort:

Oppgave	**Strategier**
Oppgave 1: Abby -oppgaven	Oppgaveintroduksjon: Strategi 1
	Plenumsdiskusjon: Strategi 2
Oppgave 2: Beatrice-oppgaven	Oppgaveintroduksjon: Strategi 2
	Plenumsdiskusjon: Strategi 3
Oppgave 3: Askeladden- oppgaven	Oppgaveintroduksjon: Strategi 3
	Plenumsdiskusjon: Strategi 4
Oppgave 4: Skattejakt- oppgaven	Oppgaveintroduksjon: Strategi 4 og 5
	Plenumsdiskusjon: Repetisjon av relevante strategier

Strategi 1: Behold ukjente ord på kildespråket

Vi fortalte elevene at de kan beholde ordene de ikke kan på kildespråket og at det er helt greit å blande språkene i oppgaven. På denne måten blir elevene ikke sittende fast på et engelsk ord de ikke kan, og kan bruke både norske og engelske ord når de oversetter.

Her er et eksempel laget av en elev under den individuelle fasen mens de jobbet med oppgave 1. Den opprinnelige teksten var på engelsk, og ordene som eleven ikke oversatte til norsk, er uthevet.

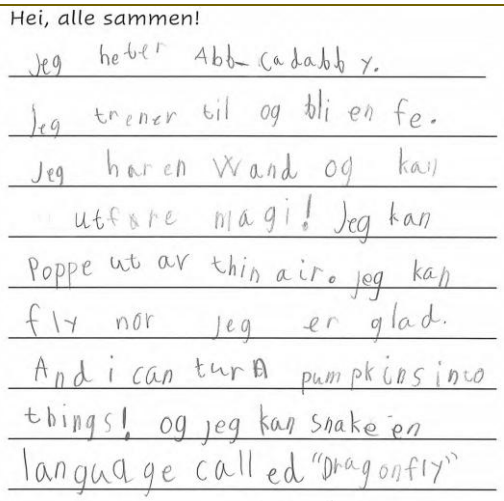	Jeg heter Abb Cadabby. Jeg trener til og bli en fe. Jeg har en wand og kan utføre magi! Jeg kan poppe ut av thin air. jeg kan fly nor jeg er glad. And i can turn pumpkins into things! Og jeg kan snake en language called «Dragonfly»

Ved å bruke denne strategien ble det lettere for elevene å komme videre med oppgaven i stedet for at de blir stående fast ved et ord de ikke forsto. Dette gjorde at de kunne vise hva de faktisk kan, istedenfor å bli opphengt i hva de ikke kan. Vi oppmuntret dem til å bruke denne metoden spesielt når de jobbet individuelt, og deretter dra nytte av gruppen for å løse vanskelige deler sammen. Dette hjalp også læreren med å finne ut hva elevene faktisk trenger hjelp med, både på engelsk og norsk. Når vi introduserte flere strategier i de neste oppgavene, oppfordret vi dem til å prøve disse først før de eventuelt beholdt ordene på det opprinnelige språket.

Strategi 2: Husk at det kan finnes mer enn én mulig løsning

Elevene er ofte vant til å tenke at det finnes én riktig løsning og at læreren vet hva den er. De kan da være opptatt av å finne *den* løsningen. I språkoppgaver finnes det derimot mer enn én måte å si noe på, og dermed finnes det også flere løsninger. Du bør oppmuntre elevene til å komme fram til ulike alternativer, og å deretter diskutere om noen av alternativene er mer passende enn andre. Tillat at mer enn én løsning kan være «riktig», og understrek betydningen av kontekst. I plenumsdiskusjonen kan alternativene som elevene selv har kommet opp med, brukes til å fremheve disse poengene. Som et eksempel, se på følgende diskusjon mellom to elever som prøver å oversette setningen *My name is Abby Cadabby*:

Håkon: Jeg syns det høres litt bedre ut når man sier "hei, jeg heter", ikke "hei, mitt navn er" og sånt… av og til.. Av og til så syns jeg at det høres litt bedre ut når man sier "hei, jeg heter"

Olav: det ser ut som om det står "hei, mitt navn er Abby Cadabby". Står ikke "hei, jeg heter Abby Cadabby"

Håkon: Ja, jeg syns jo det høres litt bedre ut når man skrev… skriver "jeg heter.."

Olav: men det er jo feil for det står jo "hei, mitt navn er Abby Cadabby"

Håkon: Greit, men du kopierer teksten men ikke helt akkurat helt …

Elevene har kommet fram til to forskjellige alternativer og synes det er vanskelig å bli enige om hvilke av dem som er «riktig». Til slutt spør de læreren om hjelp. Læreren minner dem på konteksten – oversettelsen er for førsteklassinger (målgruppen), slik at de kan bli kjent med Abby (formålet med oversettelsen). Hvilket av disse alternativene vil formidle budskapet til førsteklassingene? Begge vil gjøre det. Da er begge riktige!

Strategi 3: Tenk over hvordan teksten kan omformuleres

Hva gjør du når elevene dine ikke kommer på et ord eller en setning? Hva hvis de ikke kan ordet på engelsk? Som i eksemplene over finnes det flere måter å uttrykke noe på. Du bør derfor oppmuntre elevene til å prøve å si det på en annen måte. Det kan være nyttig å prøve å omformulere både på kildespråket og på målspråket. Da vi jobbet med oppgave 2, der elevene skulle oversette fra norsk til engelsk, hadde mange problemer med å finne ordet for «kort» på engelsk. Målet var å beskrive Oda sin tante som hadde «short hair». Vi tok opp dette eksemplet i en plenumsdiskusjon for å vise dem hvordan forskjellige ord kan brukes for å

uttrykke liknende betydninger. I dette tilfellet visste mange elever ordet «long» på engelsk, og det ligner på det norske ordet «lang» – noe vi også påpekte.

> Hva kan vi gjøre hvis vi ikke kommer på hvordan man sier noe på engelsk? Prøv å si det på en annen måte - bruk ordene du kan. For eksempel, hvis jeg ikke vet hvordan man sier "kort", slik som i "kort hår", kanskje jeg kjenner til ordet "long" på engelsk - og "long" ligner veldig mye på "lang". Da kan jeg si "not long" istedenfor "kort".

Strategi 4: Bruk eksplisitte sammenligninger mellom språk for å få ideer

Oversettelsesoppgaver byr på mange muligheter for å gjøre eksplisitte sammenligninger mellom språk, og viser elevene hvordan de kan bruke slike sammenligninger for å utvikle sin kunnskap om språkene som blir sammenlignet. Teksten i oppgave 3 (se Del C) inneholder mange ord som er veldig like på norsk og engelsk. Disse ordene kalles kognater, altså ord som har lignende betydning, stavemåte og uttale på begge språkene. Vi fokuserte på disse ordene og viste elevene at de kan bruke dem for å forstå innholdet i en teks:

> Har dere lagt merke til at det er mange ord i teksten som er veldig like på norsk og engelsk? For eksempel, "vinter" på norsk og "winter" på engelsk. Har dere funnet flere slike ord?
>
> *Elevenes forslag: bla. kald/cold, eldst/oldest, gå/go, tre/tree, troll/troll, komme/come, stein/stone, hjelpe/help*
>
> Slike ord kan hjelpe oss å forstå en tekst på engelsk eller hjelpe oss å si noe på engelsk. Hvis jeg ser ordet "winter" i en tekst og ikke vet hva det betyr, kan jeg først spørre meg selv: ligner det på noe jeg kan på norsk? Eller kanskje noen av dere kan andre språk i tillegg til norsk og da kan dere bruke disse språkene også, fordi mange ord ligner på

hverandre i forskjellige språk. Så prøv å huske det – det kan overraske deg hvor mye mer du kan forstå enn du trodde!

Da elevene jobbet med oppgave 4, minnet vi dem på denne strategien. I denne oppgaven skulle de avkode en melding skrevet på tre språk de ikke snakket (spansk, tysk og nederlandsk). Vi påpekte også at rekkefølgen på ordene kan variere mellom forskjellige språk:

Hvis vi ikke snakker disse språkene, hvordan kan vi finne ut hva som står her?

Barna foreslår strategier

Vi vet at mange språk har ord som ligner på hverandre. Hvis vi kan norsk og i det minste litt engelsk, kan vi prøve å se etter ord som ligner på disse språkene. Eller kanskje ligner de på ord på noen andre språk dere kan. Kan dere finne slike ord i overskriften her?

Barna finner ordet «pirat» på tysk (det blå språket)

Ja, det blå språket bruker samme ord som på norsk: "pirat". Klarer dere å finne dette ordet i det røde og grønne språket?

Barna finner de tilsvarende ordene på spansk (det grønne språket) og nederlandsk (det røde språket).

Veldig bra! Dette ordet ligner på alle de fire språkene. Men har dere lagt merke til at dette ordet dukker opp på forskjellige steder i setningene? Husk at selv om ordet er det samme, kan det stå på ulike plasser i forskjellige språk. Det er derfor viktig å lese hele setningen.

Strategi 5: Bruk bilder som støtte

Mange tekster i dag er multimodale, det vil si at de ikke bare bruker tale- eller skriftspråk for å formidle et budskap, men også integrerer andre elementer som bilder, lyd og video. Vi oppmuntret elevene til å bruke disse elementene for å forstå betydningen. I oppgave 4, for eksempel, ga vi dem et kart og påpekte at teksten sannsynligvis refererte til bildene på kartet.

10. Å jobbe med ulike språk

Tre av oppgavene vi utviklet i prosjektet involverte norsk (undervisningsspråket) og engelsk (det første fremmedspråket). Dette var et naturlig utgangspunkt, med tanke på elevenes alder, den sentrale rollen disse to språkene har i norsk skole, og at denne typen oppgaver var nye for dem.

Samtidig har oversettelsesoppgaver stort potensial for å gå utover de tradisjonelle skolespråkene. De kan inkludere elevenes hjemmespråk, andre språk som undervises i skolen, og til og med språk som er helt ukjente for elevene. I den siste oppgaven i prosjektet, da elevene hadde blitt godt kjent med hvordan disse aktivitetene fungerte, utfordret vi dem med en kort tekst skrevet på tre språk de ikke kunne – spansk, tysk og nederlandsk. Målet var å finne ut hvor en pirat hadde gjemt skatten sin, og markere stedet på et kart.

De aller fleste gruppene klarte å oversette teksten til norsk, selv om de ikke kunne språkene! Den største forskjellen mellom gruppene var om de la merke til flertallsmarkeringen i en av setningene og dermed kom frem til at skatten lå på øya med flere blå tårn – og ikke på den med bare ett.

Men hvordan klarte elevene dette uten å kunne språkene?

Først og fremst valgte vi språkene med omhu for å øke sjansen for at de skulle lykkes. Både forskning og erfaring fra klasserommet tyder på at det er lettere å dra nytte av andre språk når de er nært beslektet. I vårt tilfelle gjelder dette spesielt nederlandsk og tysk, som er nært beslektet med norsk.

I tillegg oppfordret vi elevene til å bruke strategier de hadde lært tidligere i prosjektet. Dette inkluderte å sammenligne språk eksplisitt og å bruke kartet de fikk utdelt som støtteverktøy (se 4.9.). Hele instruks finner du her.

Hvorfor er det nyttig å jobbe med ukjente språk?

- Det får elevene til å bruke alle språkene de kan, i tillegg til sin generelle kunnskap om hvordan språk fungerer. Se på følgende eksempel fra prosjektet, hvor vi spør elevene hvorfor de tror skatten ligger på øya med flere tårn.

  Forsker: aha, hvordan vet du at det er tårnene og ikke tårn?

  Mari: fordi under her så står det også [leser: 'blauwe torens']

  Forsker: og så?

  Mari: og da tror jeg at det er jo sånn som i engelsk at når det er flere så er det en S på.

- Det får dem til å reflektere over likheter og forskjeller mellom språk, og det viser hvordan slik kunnskap kan være nyttig – noe som også vektlegges i læreplanen.
- Det gir dem muligheten til å prøve ut ulike strategier for å forstå et budskap, noe som er viktig kompetanse i arbeid med nye språk.
- Det jevner ut forskjellene. I vårt prosjekt merket vi at noen elever vegret seg for å delta i oppgaver som krevde engelskkunnskaper, fordi de følte at engelsken deres ikke var god nok. I denne oppgaven spilte det ingen rolle – ingen kunne språkene fra før.

- Det viser elevene at det å kunne bare litt av et språk kan være nyttig. For eksempel kunne det å huske et spansk ord fra en tegnefilm gi dem et viktig hint.
- Det vekker nysgjerrighet og interesse for nye språk. I norsk skole introduseres tysk og spansk ofte senere i skoleløpet, så denne oppgaven gir også en tidlig og positiv inngang til disse språkene. Samtidig viser det elevene at de ikke begynner helt fra null – det at de kan andre språk fra før, gir dem faktisk et fortrinn, selv med språk de aldri har lært.

11. Å jobbe med elever i ulike aldersgrupper

Selv om oppgavene vi brukte var laget for yngre elever, kan ideene i denne veiledningen lett tilpasses elever i alle aldre og på ulike språknivåer. Eldre elever kan gjerne få litt mer utfordrende oppgaver, siden de ofte er mer modne og har kommet lengre i språkutviklingen.

Når elevene blir eldre og tryggere i språket, kan de, for eksempel, i økende grad oppfordres til å reflektere ikke bare om språket er grammatisk riktig, men også om det passer med tanke på hvem det oversettes for og hva formålet med oversettelsen er. Kompetansemål etter 10.trinn for både engelsk og norsk understreker at språket skal være tilpasset formål, mottaker og situasjon. Derfor er det viktig å tydeliggjøre den kommunikative hensikten med slike oppgaver – hvem teksten er ment for, og hvorfor den skal oversettes – i stedet for å be elever oversette noe bare for å sjekke om de forstår teksten eller for å øve på språket.

Selvfølgelig vil tekstene og konteksten som er relevante og egnet variere med elevenes alder – noe som er viktig å ta hensyn til i planleggingen.

12. Øvelse

Nedenfor er en tekst vi brukte i utprøvingsfasen av prosjektet med elever på 4. trinn. Det er en plakat på engelsk som forklarer ulike måter å redde jorden på. Tenk over hvordan du kan bruke den i klasserommet ved å ta i bruk ideene og strategiene fra Del B av denne håndboken. Her er noen punkter å tenke på:

- Hvordan vil du kontekstualisere oppgaven? Hvorfor kan det være nyttig å oversette denne teksten, for hvilken målgruppe og til hvilke språk?
- Hvordan vil du forberede elevene på oppgaven? Hvilke strategier vil du introdusere dem for?
- Hvordan vil du håndtere samarbeidet og sikre at alle deltar aktivt?
- Hvilke språklige trekk forventer du at elevene skal fokusere på? Hvordan kan du hjelpe dem med å uttrykke sine tanker om språk?
- Hva forventer du å ta opp i plenumsdiskusjonen?
- Hvilke aktiviteter kan du bruke som oppfølging til denne oppgaven? (se Del C for eksempler på oppfølgingsaktiviteter knyttet til spesifikke oppgaver)

4 WAYS I CAN HELP THE EARTH

The Earth's future is in our hands and it's about time we did something!

1. **Park the car**
Going on foot or biking to school doesn't damage the planet. It's also a great way of getting lots of exercise!

2. **Turn off the water when brushing your teeth**
While you are brushing your teeth, you can save 18 glasses of water by doing this simple thing.

3. **Throwing away forbidden**
More and more things are simply thrown away. When you no longer need something, recycle it or give it away.

4. **Spread the word**
Saving the planet is a lot of work for one person. Tell other people about all the things they can do to make a difference.

DEL C

OPPGAVESAMLING

Denne delen av håndboken inkluderer oppgavesamlingen utviklet i MetaLearn-prosjektet. Her finner du fire oppgaver som eksempler på tilnærmingen foreslått i denne håndboken. Merk at denne delen kun inneholder oppgavemateriale. Fremgangsmåten for gjennomføring av oppgavene, inkludert mulige tilpasninger og andre praktiske hensyn, finnes i Del B. Sørg derfor for å lese Del B før du bruker eller tilpasser oppgavene. Selv om vi forstår at lærere har en travel hverdag, håper vi at du også leser Del A for å bedre forstå tankegangen bak oppgavene og synet på oversettelse som ligger til grunn for oppgaveutformingen.

Vi oppfordrer deg også til å bruke oppgavene som inspirasjon til å lage eget materiale for elever i ulike aldersgrupper. Les Del B for å forstå hvilke viktige kjennetegn slike oppgaver bør inneholde.

For hver oppgave finner du oppgavearkene vi brukte i prosjektet. Vi inkluderer også relevant bakgrunnsinformasjon om hver oppgave under overskriften «Bakgrunnsinformasjon», samt hva vi sa til elevene da vi introduserte oppgavene i klasserommet under overskriften «Introduksjon og kontekstualisering av oppgaven». Som nevnt i Del B informerte vi elevene om hvilken type tekst de skulle oversette, hvem mottakeren var, og hvilket formål oversettelsen hadde. Med andre ord, vi satte oversettelsen i en kontekst (se 4.1.). Vi brukte også denne fasen til å introdusere strategier knyttet til oppgaven (se 4.9.). For hver oppgave finner du også forslag til oppfølgingsaktiviteter og tilpasninger.

Hvis du bruker disse oppgavene, vennligst referer til denne håndboken som kilde. Hvis du tilpasser oppgavene, vennligst anerkjenn denne veiledningen ved å legge til “Basert på *Bli språkmester: Utforsk språk med oversettelsesoppgaver*.”

Dette trenger du:

For alle oppgavene i denne databasen trenger du:

1. Ett blankt ark til hver elev til den individuelle delen av oppgaven
2. Ett blankt ark til hver gruppe for samarbeidsdelen av oppgaven
3. Ett oppgaveark for hver elev
4. Valgfritt: Rollekort til gruppen (se 4.6.)

Oppgave 1

Oversettelsesretning:

Fra engelsk til norsk

Teksttype:

Beskrive en person

Bakgrunnsinformasjon:

I denne oppgaven blir elevene kjent med Abby Cadabby fra den populære TV-serien *Sesame street. Sesame street*, som er fylt med fargerike og sjarmerende figurer, har vært på lufta i flere tiår og tilbyr ressurser både i trykt form og på nettet. Abby elsker å lære nye ord og språk, og hun mener at det å skrive bokstaver er en magisk ferdighet – alt dette gjør henne til en ekstra spennende figur for språkundervisningen!

Abby Cadabby er en ung fe, så det er lurt å bruke en skrifttype som gjenspeiler hennes ungdommelighet og lekne personlighet. Å vise et bilde av Abby kan også gjøre oppgaven mer engasjerende og gi barna ekstra støtte når de oversetter teksten. Bildet kan for eksempel hjelpe barna med å forstå ord de kanskje ikke kan, som «fe» og «tryllestav».

I Norge er det ikke uvanlig at elever samarbeider på tvers av trinnene. Denne oppgaven tar høyde for dette når den gir en forklaring på hvorfor oversettelsen er nødvendig. Oppgaven ber tredjeklassinger om å oversette teksten slik at førsteklassinger kan forstå den.

I vedlegget finner du instruksjonene vi ga til elevene ved oppstart av timen. Her ser du også hvordan vi introduserte de forskjellige fasene av oppgaven.

Oppgaveinstruks (inkludert kontekst):

I dag skal vi utfordre dere litt med en spennende tekst på engelsk. Har dere hørt om Sesame street?

Svar.

Det er et veldig populært program på engelsk med mange gøye karakterer. I dag skal vi bli kjent med en av dem som bor i Sesame street. Hun heter Abby Cadabby.

Vis Abby på skjermen.

Vi skal gjøre en del aktiviteter sammen med Abby på småtrinnet. Men først ønsket Abby at vi skal bli litt kjent med henne, så hun har skrevet en liten tekst om seg selv. Hun snakker ikke norsk så teksten hun har skrevet er på engelsk. Abby tror at dere kommer til å forstå det hun har skrevet, men hun er litt usikker på om førsteklassingene kommer til å forstå det siden de ikke kan like mye engelsk som dere. Kan vi hjelpe Abby med å gjøre denne teksten om til norsk slik at førsteklassingene kan forstå den?

Oppgaveark:

Hi everyone! My name is Abby Cadabby. I am training to become a fairy. I have a wand and I can do magic! I can pop out of thin air. I can float when I am happy. And I can turn pumpkins into things! I can speak a language called "Dragonfly" and my friend, Rosita, is teaching me Spanish. I love learning words and writing letters! I have a brother who always takes my wand without asking! Do you have a brother or sister?

(*basert på info fra denne siden: https://en.wikipedia.org/wiki/Abby_Cadabby)*

Forslag til oppfølgingsaktiviteter og tilpasninger

- Vokabularundervisning

  Abby elsker ord så mye at hun til og med har skrevet en sang om det, som finnes på den offisielle nettsiden til Sesame Street. Hun elsker også spill der hun kan lete etter ord, lage nye ord og utvide ordforrådet sitt. Dette er en fin måte å få elevene dine interessert i å lære nye ord på!
- Bli kjent med andre fra Sesame street

  Bli kjent med en annen karakter fra *Sesame Street*. For eksempel er Cookie Monster veldig morsom med sin umettelige appetitt. Han elsker selvfølgelig kjeks, men spiser hva som helst, inkludert bokstaver. I en språktime er Cookie Monster spesielt interessant fordi han ikke alltid snakker helt riktig, og sier "Me want cookie!" i stedet for "I want a cookie!" – et flott utgangspunkt for diskusjoner om språk.
- Be elevene skape en ny karakter

  La barna være kreative og finne på en ny karakter som flytter til *Sesame Street*. La dem tegne, skape og beskrive karakteren. Hvordan ser den ut? Hva liker den å gjøre? Hvilket eller hvilke språk snakker den? Mulighetene er uendelige.
- Be elevene beskrive seg selv

  Be barna skrive en kort beskrivelse av seg selv, slik at Abby kan bli kjent med dem. Husk at Abby bare snakker engelsk, så når tekstene er skrevet på norsk, må de oversettes til engelsk for Abby.
- Bli kjent med andre karakterer

  Utforsk karakterer fra andre programmer som elevene dine liker, eller til og med personer fra virkeligheten.

Oppgave 2

Oversettelsesretning:

Fra norsk til engelsk

Teksttype:

Beskrive en person

Bakgrunnsinformasjon

Både Oppgave 1 og Oppgave 2 beskriver en karakter, men oversettelsesretningen endres (fra/til engelsk). Beatrice kommer fra Frankrike og skal besøke venninnen sin, Oda, i Norge. Odas tante, Kari, jobber på flyplassen og har avtalt å hente Beatrice når hun lander. Men vil Beatrice klare å finne Kari på flyplassen? For å hjelpe Beatrice har Oda skrevet en kort beskrivelse av Kari på norsk. Men Beatrice forstår ikke norsk. Elevene blir derfor bedt om å hjelpe med å oversette beskrivelsen til engelsk. I denne oppgaven blir elevene igjen bedt om å fungere som bindeledd mellom to parter som ellers ikke ville klart å forstå hverandre.

Oppgaveinstruks (inkludert kontekst):

> Husker dere hva vi gjorde sist? Vi lærte litt mer om Abby fra Sesame street og jobbet med å gjøre om teksten til norsk. Det klarte dere uten noen problemer! Da vi jobbet med denne oppgaven, oppdaget vi at man kan gjøre om én og samme setning på forskjellige måter. For eksempel, Abby skrev «My name is Abby Cadabby», og noen av dere gjorde det om til «Mitt navn er Abby Cadabby» mens andre skrev «Jeg heter Abby Cadabby». Og begge deler er helt greit å si fordi det er flere måter man kan si “My name is Abby” på norsk. Andre ganger kom dere på flere løsninger, men fant ut at en av dem kanskje var bedre enn de andre. For eksempel, det var mange forslag om hvordan vi kunne si «I can pop out of thin air» på norsk. Mange kom fram til «poppe ut av tynn

luft», mens andre syntes at det å si «tynn luft» på norsk høres litt rart ut, og at luften ikke kan være tynn. Så noen kom fram til at det kanskje høres bedre på norsk å si at Abby kan poppe ut av ingenting. Det er utrolig flott å se at dere hadde mange forslag og ideer til hvordan vi kan gjøre teksten om til norsk og at dere snakket sammen med de andre i gruppen for å finne fram hvilket forslag som passer best.

I dag skal vi jobbe på samme måte, men denne gangen skal vi be dere om å hjelpe noen å forstå en melding skrevet på norsk.

Vis bildet

Dette er Oda og hun bor i Norge. Oda har en venninne, Beatrice, som bor i Paris.

Vet dere hvor Paris er? …

Elevene svarer.

Ja, Beatrice er fra Frankrike, men hun forstår engelsk fordi hun lærer engelsk på skolen, akkurat som dere. Beatrice skal besøke Oda og gleder seg masse. Hun skal ta fly fra Paris.

Odas tante, Kari, jobber på flyplassen og har sagt at hun kan møte Beatrice på flyplassen og ta henne med seg hjem etter jobb. Beatrice har aldri sett tanten til Oda før så Oda vil sende en beskrivelse av tanten sin til Beatrice slik at Beatrice finner henne på flyplassen. Oda har skrevet beskrivelsen på norsk og trenger deres hjelp til å skrive den på engelsk. Kan dere hjelpe Oda med å skrive denne beskrivelsen på engelsk slik at Beatrice kommer seg hjem til Oda?

Oppgaveark

Hei , Beatrice!

Tanten min, Kari, har kort, lyst hår, slik som deg.

Kari sa hun kommer til å ha på seg blå jeans, en rød bluse og selvsagt de svarte brillene sine.

Hun er ganske høy og kommer nok til å hoppe rundt og vinke.

Kari har også laget et skilt der det står BEATRICE på med store gule og grønne bokstaver.

Det kommer til å være lett å få øye på henne!

(oppgave designet av Vilde Opedal Meland; bildet laget ved hjelp av ChatGPT)

Forslag til oppfølgingsaktiviteter og tilpasninger

- Endre beskrivelsen

  Du kan gjerne endre beskrivelsen for å fokusere på det vokabularet og grammatiske trekk elevene jobber med. Du kan også bytte ut karakterene og/eller stedet.
- Lag en beskrivelse

  Be elevene lage en beskrivelse av en person på norsk, og be dem deretter om å oversette en annen gruppes tekst til engelsk.

- Engelsk som et lingua franca

  Engelsk blir ofte brukt som et lingua franca mellom personer som ikke har engelsk som morsmål. Snakk med elevene om rollen som engelsk spiller som et lingua franca.
- Tegn tante Kari

  Be elevene bruke beskrivelsen til å tegne tante Kari. Deretter kan du vise et bilde av Kari og sammenligne elevenes tegninger med det. Hvor like/ulike er de? Ville Beatrice klart å kjenne igjen Kari i en folkemengde basert på beskrivelsen? Hvis ikke, hva kan man legge til i beskrivelsen for å gjøre den tydeligere?
- Beatrice på besøk

  Beatrice er på besøk i byen dere bor i og har aldri vært i Norge før. Hva ville dere vist henne eller gjort sammen med henne? Lag en liste med forslag, enten individuelt eller i grupper, og del deretter forslagene med de andre. Deretter kan dere som klasse bli enige om hvilke forslag som skal sendes til Beatrice, og skrive forslagene på engelsk slik at hun kan lese dem. Du kan be elevene skrive forslagene på norsk først, før de oversettes til engelsk.

Oppgave 3

Oversettelsesretning:

Fra norsk til engelsk

Teksttype:

En historie i form av en dialog

Bakgrunnsinformasjon:

Eventyr, folkeeventyr og fabler er teksttyper som elever i denne alderen er svært godt kjent med. På skolen lærer elevene ofte om de typiske kjennetegnene ved

denne sjangeren, slik som struktur og språklige uttrykk. I denne oppgaven utnytter vi denne kjennskapen og relevansen for å lage en aktivitet basert på et kjent norsk folkeeventyr. Elever i Norge har sannsynligvis hørt historien om Askeladden, men hva hvis vi ønsker å fortelle denne historien til barn fra andre deler av verden? Da må vi oversette teksten til et annet språk. I dette tilfellet har vi bedt barna om å oversette teksten til engelsk. Vi har også valgt å bruke dialog, noe som gjør den annerledes fra de to foregående oppgavene. Teksten er basert på den norske folkeeventyr *Askeladden som kappåt med trollet*, oppskrevet av Jørgen Moe.

Oppgaveinstruks (inkludert kontekst):

Sist gang hjalp vi Beatrice med å finne tante Kari på flyplassen ved å gjøre om beskrivelsen av Kari fra norsk til engelsk. Det var flere som syntes at det ikke var så lett å gjøre teksten om til engelsk, men dere klarte å få til utrolig mye da dere jobbet sammen i grupper. Etterpå snakket vi litt om hva vi kan gjøre hvis vi ikke kommer på hvordan man sier noe på engelsk. Husker dere hva vi sa? Hva kan man gjøre i slike tilfeller?

Elevene svarer.

Ja, man kan prøve å si det på en annen måte – bruk ordene du kan. For eksempel, hvis jeg ikke vet hvordan man sier "kort", slik som i "kort hår", kanskje vet jeg at "lang" er "long" på engelsk (og "long" ligner veldig mye på "lang"). Da kan jeg si "ikke lang" istedenfor "kort", altså "not long". Jeg kan også prøve å huske "kort" ved hjelp av "lang" fordi vi lærer disse to ordene ofte sammen: "long AND …", "long AND …" and SHORT! Da kom jeg på "short" ved å prøve å kombinere det ordet som jeg ikke husket sammen med et annet ord som jeg kunne. Så når

du synes noe er vanskelig, prøv noen av disse strategiene: prøv å si det på en annen måte, eller prøv å kombinere ordet med andre ord som du kan.

I dag skal vi også jobbe med en liten tekst som vi skal prøve å gjøre om til engelsk. Teksten handler om en gutt som dere sikkert har hørt om før, Askeladden. Hvem er Askeladden?

Elevene svarer

Hvilke av eventyrene om Askeladden kjenner dere? Kanskje dere vet at eventyrene om Askeladden er noen av de mest kjente norske folkeeventyrene?

Mange land har slike eventyr som blir lest og fortalt til barn når de er små. Kanskje dere også kjenner til slike eventyr fra andre land? Det er veldig fint å få lære litt om eventyr fra andre land. Men for å kunne gjøre det, må eventyrene skrives om til et språk som andre kan lese. I dag skal vi hjelpe til slik at barn som ikke kan norsk skal få lese litt om Askeladden. Vi skal jobbe med en litt kortere utgave av Askeladden som kappåt med trollet, og dere skal skrive en del av historien om til engelsk slik at barn i andre land kan lese den.

Oppgaveark

ASKELADDEN SOM KAPPÅT MED TROLLET / THE ASH LAD WHO HAD AN EATING MATCH WITH A TROLL

Far: Vinteren kommer snart og da blir det kaldt. Vi trenger mer ved. **Eldste sønn**: Jeg er eldst. Jeg går i skogen!	**Trollet**: Hva er det du driver med? Ikke rør trærne mine ellers kommer jeg og tar deg!	**Eldste sønn:** Det var et troll der i skogen! Han var diger og slem! Så jeg løp min vei. **Mellomste sønn**: Da går jeg.
Mellomste sønn: Det var et troll der ute! Så jeg løp min vei. **Askeladden:** Jeg er klar, men jeg tar litt ost med meg.	**Trollet**: Hva gjør du? Ikke rør trærne mine ellers kommer jeg og tar deg!	**Askeladden**: Hold kjeft, du ditt stygge troll! Ellers knuser jeg deg slik jeg knuser denne steinen! **Trollet**: Vær så snill, ikke gjør meg vondt. Jeg skal hjelpe deg.

(Illustrasjoner av Daniel Icagic)

Forslag til oppfølgingsaktiviteter og tilpasninger

- <u>En annen historie</u>

  Jobber du med en annen historie i klassen din? I så fall kan du gjerne velge en annen historie som utgangspunkt for denne aktiviteten. Men husk å forklare elevene hvorfor de skal oversette historien!

- <u>La elevene illustrere teksten</u>

  For å lage denne oppgaven ba vi noen elever fra 7.trinn om å lage tegninger som passer til teksten og deretter valgte vi det beste settet med illustrasjoner. Dette var kjempegøy! Elevene hadde mange kreative ideer som vi endte opp med å diskutere og le av, og det samme kan gjøres med elever på småtrinnet. La du for eksempel merke til at en av brødrene er så

redd at han gjemmer seg i kisten? Elevenes tegninger av trollet var veldig forskjellige. Du kan bruke illustrasjonene våre, men du kan også be elevene lage egne tegninger.

- Fra dialog til fortelling

  Fortellingen er skrevet som en dialog, med en muntlig stil og et hverdagslig språk. Fortellinger, derimot, følger ofte en skriftlig stil. Be elevene gjenfortelle den, enten på norsk, som en del av norskundervisningen, eller på engelsk, som en del av engelskundervisningen. Deretter kan dere sammenligne tekstene. Ser dere noen forskjeller? Snakk med elevene om hvordan språket vårt endrer seg når vi skriver i stedet for å snakke.

- Fortsett fortellingen

  Teksten som er inkludert er bare en del av fortellingen. Hvorfor ikke la elevene gjette hva som skjer videre, eller skrive sin egen slutt? Deretter kan dere lese resten av fortellingen sammen. Alle elsker vel en god fortelling!

- En fortelling fra et annet land

  Vi oversetter denne fortellingen slik at barn fra andre land kan lese den, men du kan like gjerne bruke en fortelling fra et annet land. Kanskje du har elever i klassen som har en tilknytning til et annet land. Hva med å spørre dem om å dele en fortelling? Hvis ikke, kan det hende du kan finne fortellinger på biblioteket. Alternativt finnes det mange ressurser på nett. Her er noen steder du kan sjekke ut:

  For ressurser på norsk, se Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring

  For ressurser på engelsk, se for eksempel World of tales or BBC: Tales from around the world

  For et eksempel på hvordan du kan jobbe med eventyret om Rødhette, se her.

Hva handler fortellingene om? Er det noen likheter eller forskjeller mellom

disse fortellingene og de som finnes i Norge? Tenk for eksempel på struktur, tema eller budskap.

- Sammenlign fortellinger

  De samme fortellingene, eller versjoner av de samme fortellingene, dukker ofte opp i flere land. Finn den samme historien på forskjellige språk og sammenlign dem. Hva med å arrangere en internasjonal bokmesse på skolen?

- Del din fortelling

  For å øke motivasjonen kan det være en idé å dele den oversatte fortellingen. Har dere allerede kontakt med en klasse i et annet land? Bruk denne muligheten til å dele fortellingene! Kanskje dere kan publisere historien i skoleavisen eller nyhetsbrevet, og inkludere fortellinger fra andre land som barna har presentert i klassen.

- Lag en gjenfortelling av historien

  Klipp ut bildene fra fortellingen og bland dem. Be deretter barna sortere bildene og prøve å gjenfortelle historien. Klarer de å fortelle historien på engelsk? For ekstra moro, hvorfor ikke dramatisere den?

Oppgave 4

Oversettelsesretning:

Fra flere språk til norsk

Teksttype:

Gi veibeskrivelser

Bakgrunnsinformasjon:

En berømt pirat har gjemt skatten sin, og vi har klart å få tak i et kart og en melding som beskriver hvordan man finner skatten. Det er bare ett problem: Meldingen er skrevet på tre språk som ingen av elevene snakker. Kan de likevel klare å finne ut hvor skatten er begravet?

Denne oppgaven bygger videre på de tidligere oppgavene ved å inkludere språk som elevene ikke kan (se 4.10.). Likevel klarte nesten alle gruppene i prosjektet å finne ut hvor skatten var begravet. For en opplevelse og for en mestringsfølelse!

Oppgaveinstruks (inkludert kontekst):

> Forrige gang gjorde vi et eventyr om Askeladden om til engelsk. Husker dere det? Husker dere også at vi fant ut at det var mange ord i teksten om Askeladden som var veldig like på norsk og engelsk? Vi fant: vinter/winter, kald/cold, stein/stone og mange andre. Dette gjelder andre språk også – det er mange ord som ligner på hverandre på forskjellige språk. Dette blir veldig viktig å huske når dere skal jobbe med oppgaven i dag.
>
> Og i dag skal vi gå på skattejakt. Vi har fått tak i dette kartet og vet at en verdenskjent pirat har gjemt skatten et sted her, men vi vet ikke hvor. Heldigvis har vi også en kort beskrivelse av veien til skatten på tre forskjellige språk! Dessverre er ikke norsk eller engelsk en av disse

tre språkene. Vi tenkte at dere kanskje kunne hjelpe oss å finne ut hva som står i beskrivelsen slik at vi kan finne veien til skatten.

Kanskje dere kan noen av disse språkene. Kanskje ikke. Så hva kan vi gjøre hvis vi ikke kan disse språkene? Hvordan kan vi finne ut hva som er skrevet? La oss se sammen på overskriften.

Vis overskriften i tre språk

Vi har fått tak i samme beskjed på tre språk. Språk nummer en har vi skrevet i grønt, språk to i blått og språk tre i rødt. Hvis vi ikke snakker disse språkene, hvordan kan vi finne ut hva som står her?

Svar.

Vi vet at det er mange ord som ligner på hverandre på forskjellige språk. Så hvis vi kan norsk og vi kan i hvert fall litt engelsk, kan vi se om det er noen ord som ligner på ord på norsk eller engelsk. Eller kanskje ligner de på ord på noen andre språk dere kan. Finner dere slike ord i overskriften her?

Svar.

Ja, ordet *pirat* er det samme på engelsk og norsk. Finner dere dette ordet i alle de tre språkene?

Svar.

Ja, den er skrevet litt annerledes, men man kan gjenkjenne dette ordet i alle tre språkene. Men har dere lagt merke til at det ordet ikke alltid er på samme plass: i det blåe språket er det helt i starten, mens i de andre to finner man det i midten. Det er viktig å huske at ordene kan komme på forskjellige steder i forskjellige språk. Derfor er det viktig å se på hele setningen når man leter etter ord!

Husk også at man kan bruke bilder for å forstå teksten. Her har vi et kart som kanskje kan hjelpe oss med å forstå hva som er skrevet. Siden teksten beskriver veien ti skatten, beskriver den sikkert noe av det som vi kan se på kartet.

Så når dere begynner å jobbe med teksten, prøv å bruke disse strategiene til å finne ut hva som er skrevet.

Oppgaveark:

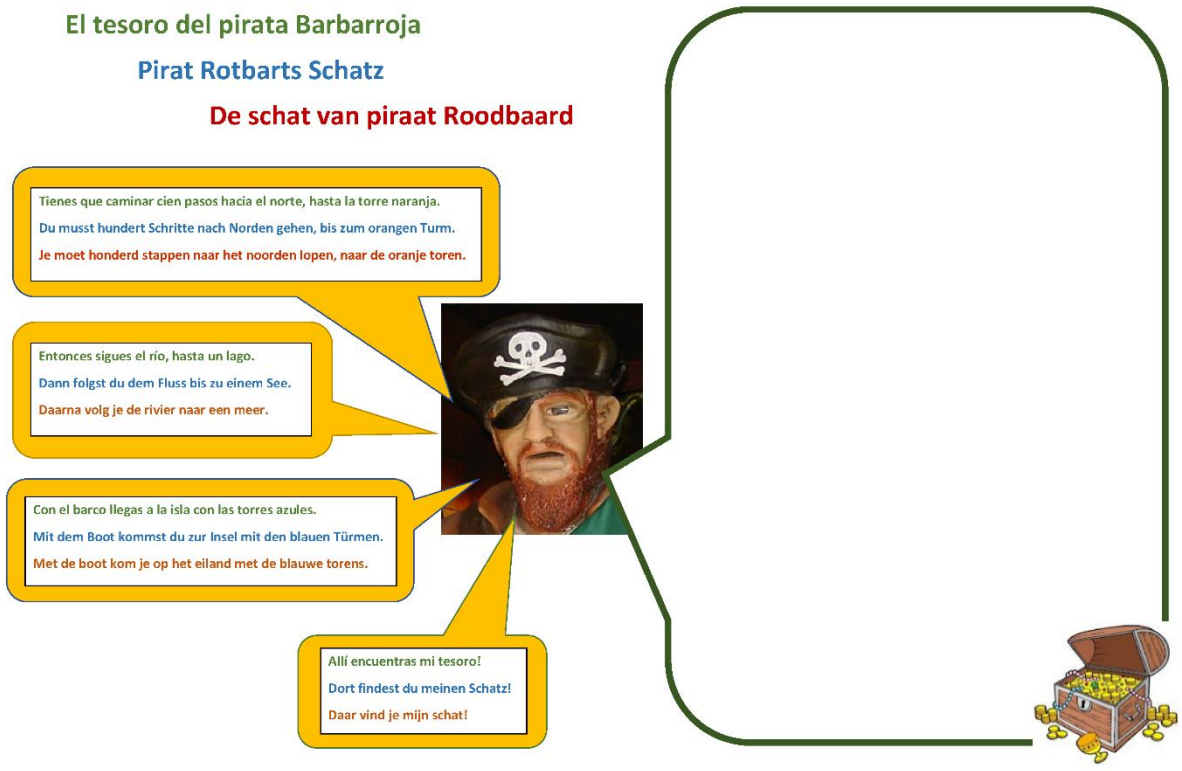

Forslag til oppfølgingsaktiviteter og tilpasninger:

- Bruk andre språk

  Du kan gjerne bruke andre språk enn de vi har valgt i denne oppgaven. Vi valgte spansk, tysk og nederlandsk fordi spansk og tysk ofte tilbys som fremmedspråk på høyere trinn, og fordi nederlandsk har likhetstrekk med norsk. Forskning viser at det er lettere å utnytte tverrspråklige likheter i beslektede språk.
- Snak om forskjeller og likheter mellom språk med elever

  Følg opp oppgaven med en diskusjon om likheter og forskjeller mellom språkene. Noter egenskaper som alle språkene har til felles. For eksempel legges det til noe på substantivet «tårn» på alle tre språkene når det skal bøyes i flertall.
- Orddetektiver

  Be elevene bli «orddetektiver» og finne ord fra disse språkene som ligner

på norske ord. Kan de også finne ord som ligner på engelske ord? Lag en liste over slike ord sammen.

- Snakk om strategier

  Hvilke strategier brukte elevene for å løse oppgaven? Del ideer og reflekter over hvilke strategier som fungerte best.

- Ekstra ressurser

  Hvis du ønsker flere oppgaver, og mer materiale, som sammenligner språk, se: https://carap.ecml.at/Materials/tabid/2313/language/en-GB/Default.aspx og https://engerom.ku.dk/forskning/centre/flersprogethedsdidaktik/undervisningsmaterialer/

  Du kan også finne relevant og interessant materiale på nettsiden til European Centre for Modern Languages of the Council of Europe: https://www.ecml.at/

ANBEFALTE RESSURSER

European Centre for Modern Languages (ECML)

Besøk: ECML

ECML tilbyr en rekke nyttige ressurser for deg som underviser i språk. Ta en titt på denne siden for oversikt over ressurser knyttet til flerspråklighet i skolen. Finn forslag til aktiviteter du kan bruke i klasserommet på FREPA siden. For ressurser om mediering, besøk METLA.

Metatalk for Writing

Besøk: Metatalk for Writing

En forskergruppe ved *University of Exeter* i Storbritannia har undersøkt hvordan metaspråklige samtaler kan hjelpe elever til å skrive bedre. Forskningen har spesielt fokusert på hvordan lærere kan støtte slike samtaler. På nettsiden finner man blant annet tips, nyttige strategier og eksempler på undervisningsopplegg.

PE-LAL-prosjektet

Besøk: PE-LAL

PE-LAL-prosjektet ble gjennomført i grunnskolen i Danmark (1., 5., 7. og 9. trinn). Prosjektet hadde fokus på flerspråklighet og språkbevissthet. Her finner du undervisningsmateriell utviklet i prosjektet, som du fritt kan laste ned og bruke i klasserommet ditt.

LITTERATUR

Haukås, Å. (2018). Den fleirspråklege rikdomen. *Communicare*. https://www.hiof.no/fss/om/publikasjoner/communicare/2018/2018_communicare.low.pdf

HK-dir. (2022). *Det felles europeiske rammeverket for språk: læring, undervisning, vurdering. Utvidet versjon. Norsk oversettelse av Council of Europe (2020).* Europarådet. https://hkdir.no/voksenopplaering/norsk-og-samfunnskunnskap/om-norskprovene/det-europeiske-rammeverket-for-sprak

Randen, G. T., & Danbolt, A. M. V. (2018). Metaspråklig bevissthet og andrespråkslæring i skolen. In A.-K. H. Gujord & G. T. Randen (Eds.), *Norsk som andrespråk - perspektiver på læring og utvikling*. Cappelen Damm Akademisk.

Utdanningsdirektoratet. (2020a). *Læreplan i engelsk (ENG01-04)*. https://www.udir.no/lk20/eng01-04

Utdanningsdirektoratet. (2020b). *Læreplan i norsk (NOR01-06)*. https://www.udir.no/lk20/nor01-06

VEDLEGG

Oppgaveinstruksjoner

Vi startet hver oppgave med å gi kontekst for oversettelse. Dette var ulikt fra oppgave til oppgave, og du kan se hvordan vi satte oppgavene i kontekst i Del C. Instruksjoner som vi ga elevene ved oppstart av det individuelle arbeidet og samarbeidsfasen var derimot ganske like. Du finner et eksempel fra Abby-oppgaven under.

> *[Introdusere og kontekstualisere oppgaven]*
>
> *[Les teksten]*
>
> Først skal dere jobbe alene og prøve å gjøre teksten om til norsk slik at førsteklassingene kan forstå den. Ikke snakk med de andre, prøv å tenke selv og gjør så godt du kan. Dere har fått et ark hvor dere kan skrive denne teksten om på norsk. Hvis du kommer til et ord du ikke kan, så skriv det bare på engelsk. Hvis du kan et ord, men du er usikker på hvordan det staves, så skriv bare ned det du tror så kan du sjekke etterpå med de andre i gruppen. Begynn med å skrive navnet ditt og gruppebokstaven på arket. Er det noen spørsmål?
>
> *[Individuelt arbeid]*
>
> Nå stopper vi her. Det gjør ikke noe hvis dere ikke kom gjennom hele teksten. Fordi nå skal dere jobbe med teksten i grupper. Dere skal jobbe sammen med de dere sitter med og prøve å gjøre om teksten til norsk i lag. Dere får utlevert et nytt ark og der skal dere skrive teksten som gruppen blir enig om. Dere kan bruke alle de gode ideene dere kom på når dere jobbet alene. Del ideene dine med de andre i gruppen

og bli enig om en felles tekst om Abby som dere kan gi til førsteklassingene. Her er det viktig at alle i gruppen er med og at alle få snakke og dele sine tanker og ideer. Kanskje dere kommer på enda flere ideer sammen? Her er det også viktig å være grei med hverandre og høre godt etter hva de andre har å si. Den som får dette Captain-kortet skal være den som passer på at alle får si hva de tenker før dere skriver ned det dere blir enige om. Spør gjerne: Hva syns du? Har du et annet forslag? Hvorfor tror du at det høres best ut? Hvis noen spør deg: Er du enig? skal du ikke si "jeg er enig" hvis du ikke har lyttet til hva du ble spurt om. Så det er veldig viktig at alle følger med og lytter til hverandre. Den som får Writer-kortet er den som skal skrive teksten ned på vegne av gruppen.

[Samarbeid og plenumsdiskusjon]

UTSKRIVBARE OPPGAVEARK

Nedlastbart materiale kan fritt brukes og tilpasses til undervisningsformål, så lenge det tydelig fremgår hvor oppgavene er hentet fra.

Oversikt

Oppgave 1

- Tekst. Vis gjerne bildet av Abby på skjermen.

Oppgave 2

-Tekst og bildet.

Oppgave 3

- Tekst og illustrasjoner. Skriv ut på én side eller som et lite hefte.

Oppgave 4

-Oppgaveark + Kartet. Skriv ut oppgaveark gjerne i A3 format.

Hi everyone!

My name is Abby Cadabby. I am training to become a fairy. I have a wand and I can do magic! I can pop out of thin air. I can float when I am happy. And I can turn pumpkins into things! I can speak a language called "Dragonfly" and my friend, Rosita, is teaching me Spanish. I love learning words and writing letters! I have a brother who always takes my wand without asking! Do you have a brother or sister?

MetaLearn

Hei , Beatrice!

Tanten min, Kari, har kort, lyst hår, slik som deg.

Kari sa hun kommer til å ha på seg blå jeans, en rød bluse og selvsagt de svarte brillene sine.

Hun er ganske høy og kommer nok til å hoppe rundt og vinke.

Kari har også laget et skilt der det står BEATRICE på med store gule og grønne bokstaver.

Det kommer til å være lett å få øye på henne!

MetaLearn

ASKELADDEN SOM KAPPÅT MED TROLLET / THE ASH LAD WHO HAD AN EATING MATCH WITH A TROLL

Far: Vinteren kommer snart og da blir det kaldt. Vi trenger mer ved. **Eldste sønn**: Jeg er eldst. Jeg går i skogen!	**Trollet**: Hva er det du driver med? Ikke rør trærne mine ellers kommer jeg og tar deg!	**Eldste sønn:** Det var et troll der i skogen! Han var diger og slem! Så jeg løp min vei. **Mellomste sønn**: Da går jeg.
Mellomste sønn: Det var et troll der ute! Så jeg løp min vei. **Askeladden:** Jeg er klar, men jeg tar litt ost med meg.	**Trollet**: Hva gjør du? Ikke rør trærne mine ellers kommer jeg og tar deg!	**Askeladden**: Hold kjeft, du ditt stygge troll! Ellers knuser jeg deg slik jeg knuser denne steinen! **Trollet**: Vær så snill, ikke gjør meg vondt. Jeg skal hjelpe deg.

MetaLearn

MetaLearn

MetaLearn

El tesoro del pirata Barbarroja

Pirat Rotbarts Schatz

De schat van piraat Roodbaard

Tienes que caminar cien pasos hacia el norte, hasta la torre naranja.

Du musst hundert Schritte nach Norden gehen, bis zum orangen Turm.

Je moet honderd stappen naar het noorden lopen, naar de oranje toren.

Entonces sigues el río, hasta un lago.

Dann folgst du dem Fluss bis zu einem See.

Daarna volg je de rivier naar een meer.

Con el barco llegas a la isla con las torres azules.

Mit dem Boot kommst du zur Insel mit den blauen Türmen.

Met de boot kom je op het eiland met de blauwe torens.

Allí encuentras mi tesoro!

Dort findest du meinen Schatz!

Daar vind je mijn schat!

MetaLearn

Norden
Westen
Osten
Süden
?
MetaLearn